

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit

Jenna Kujapelto ja Henna Piirainen

Ohjauksen pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2024
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Kujapelto, Jenna ja Piirainen, Henna. 2024. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit. Ohjauksen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. 88 sivua.

Tässä tutkimuksessa tarkastelemme työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisonttien rakentumista ja sitä määrittäneitä tekijöitä. Tutkimuksemme on tavoittaa, millaisia mahdollisuuksia nuoret näkevät tulevaisuudessaan työn ja koulutuksen kontekstissa ja miten tämä käsitys on nuorille muodostunut. Tutkimuksen on tarkoitus tuottaa uutta tietoa ja näkökulmaa yhteiskunnalliseen keskusteluun työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista nostamalla nuorten oma ääni ja kokemukset keskiöön.

Tutkimuksen aineisto koostuu viiden työn ja koulutuksen ulkopuolella olevan nuoren teemahaastattelusta. Tutkimuksen lähestymistapana toimii sosiaalinen konstruktionismi. Aineisto on analysoitu teorialähtöisellä sisällönanalyysillä, jossa hyödynnettiin careership-teoriasta johdettua kategoriamatriisia. Matriisin yläkategorioita ovat: habitus, kenttä, rutiinit ja käännekohdat sekä ympäristön mahdollisuudet ja rakenteet. Analyysin pohjalta luotiin kuvaus jokaisen nuoren toimintahorisontin rakentumisesta ja sitä määrittäneistä tekijöistä.

Tutkimuksen kuvauksista ilmeni, että nuorten toimintahorisonttien rakentumisessa korostuivat moninaiset käännekohdat ja rutiinit, sosiaaliset suhteet sekä koulutusjärjestelmän mahdollisuudet ja rakenteet. Jokaisella nuorella oli oppimisvaikeus, neuropsykiatrinen häiriö tai mielenterveydenhaasteita, jotka olivat toimintahorisonttien rakentumista määrittäviä sosiaalisia tekijöitä. Nuoret kaipasivat tukea näihin haasteisiin, mutta niitä ei nähty tulevaisuuden tavoitteiden saavuttamisen esteenä. Kaikki nuoret olivat suuntautuneita tulevaisuuteen ja jokaisen tavoitteena oli lähitulevaisuudessa päästä kouluttautumaan tai työelämään.

Asiasanat: toimintahorisontti, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret,
careership-teoria, teemahaastattelu

SISÄLTÖ

TIIVISTELMÄ	2
SISÄLTÖ	4
1 JOHDANTO	6
2 NUORUUS JA TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLA OLEMINEN	8
2.1 Nuoruus elämänvaiheena.....	8
2.2 Nuorten työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden tarkastelua	10
3 CAREERSHIP-TEORIA	14
3.1 Toimintahorisontti	14
3.2 Toimintahorisontin rakentumista määrittävät tekijät	16
3.2.1 Ympäristön mahdollisuudet ja rakenteet	16
3.2.2 Habitus.....	18
3.2.3 Kenttä	19
3.2.4 Käännekohdat ja rutiinit.....	21
4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ	24
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	25
5.1 Sosiaalinen konstruktionismi	25
5.2 Tutkimukseen osallistujat	26
5.3 Tutkimusaineiston keruu.....	27
5.4 Sisällönanalyysi	29
5.5 Eettisyys.....	38
6 TULOKSET	41
6.1 Tessa: palautunut toimintahorisontti.....	41
6.2 Kalle: kahtiajakautunut toimintahorisontti.....	45

6.3 Elli: vähitellen kehittynyt toimintahorisontti.....	50
6.4 Sara: vankka toimintahorisontti.....	53
6.5 Emilia: muotoutuva toimintahorisontti.....	56
7 POHDINTA	61
7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	61
7.2 Luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet.....	66
LÄHTEET	72
LIITTEET.....	78

1 JOHDANTO

Siirtymä koulutuksesta työelämään nähdään usein merkittävänä vaiheena yksilön elämänsä aikana (Furlong & Cartmel, 2007, s. 34). Aiemmin teollisen alan työllistäessä länsimaissa suurimman osan väestöstä, työelämään siirryttiin keskimäärin nuorempana ja lineaarisemmin kuin tänä päivänä. Nykyään työelämään siirtyminen vaatii yleisesti ottaen pidempää kouluttautumista ja siirtymä työhön on hajanaisempaa. (Furlong, 2013, 73.) Nuorten aikuisten asemaa tässä muovautuvassa työelämässä on tarkasteltu tutkimuksissa ja se on ollut yhteiskunnallinen huolenaihe jo kauan (Aaltonen & Berg 2018, s. 4). Erityisesti työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat olleet huolen aiheena niin Euroopassa kuin Suomessa. Suomessa näiden nuorten tilanne on ollut pitkään yhteiskunnallisen keskustelun teemana. (Järvinen & Vanttaja, 2013, s. 509.) Yhteiskunnallinen keskustelu on kuitenkin keskittynyt pääosin työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten määrän tarkasteluun, ja nuorten elämäntilanteet sekä hyvinvointi ovat jääneet vähemmälle huomiolle (Simonen, 2019, s. 8). Keskustelun tunnuspiirteenä on ollut työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin liitetty yhteiskunnasta syrjäytymisen riski.

Nykyisessäkin Suomen hallitusohjelmassa syrjäytymisen ehkäiseminen on pysynyt nuorisopolitiikan kärkenä, sillä nuorten lisääntynyt pahoinvointi ja syrjäytyminen nähdään yhteiskuntamme yhtenä isoimpana ongelmana. Ratkaisuna tähän on tarjottu esimerkiksi ennaltaehkäiseviä toimia, joihin etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajat kuuluvat. (Valtioneuvosto, 2023, s. 5.4.) Työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden ennaltaehkäisevänä toimenpiteenä voidaan myös nähdä vuonna 2021 alkanut oppivelvollisuuden laajentaminen, jonka tavoitteena on nostaa nuorten koulutus- ja osaamistasoa (Oppivelvollisuuslaki 1214/2020 1§). Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tukemisen ja auttamisen eteen onkin tehty monenlaisia toimia. Nuorten omat ajatukset ja tarpeet ovat kuitenkin

usein jääneet näiden toimien ulkopuolelle (Simonen, 2019, s. 6.) Tutkimuskohteenamme on työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisonttien rakentuminen ja niitä määrittävät tekijät. Haluamme omalla tutkimuksellamme tuoda tähän yhteiskunnalliseen keskusteluun uuden näkökulman, jonka keskiössä on nuorten oma ääni ja kokemukset.

Pyrimme tuomaan nuorten äänen ja kokemukset kuuluviin tutkimalla heidän toimintahorisonttejaan, joiden avulla pääsemme käsiksi nuorten käsitykseen oman tulevaisuuden rakentumisesta työn ja koulutuksen kontekstissa. Meille on keskeistä tavoittaa, millaisia vaihtoehtoja nuoret näkevät itselleen mahdollisiksi ja mitkä vaihtoehdot puolestaan rajataan toimintahorisontin ulkopuolelle. Jotta pääsemme näihin kysymyksiin käsiksi, täytyy meidän tarkastella tekijöitä, jotka ovat määrittäneet nuorten toimintahorisonttien rakentumista. Lähdemme tarkastelemaan toimintahorisonttien rakentumista teemahaastattelun ja teorialähtöisen sisällönanalyysin avulla. Analyysi pohjautuu careership-teoriasta johdettuun kategoriamatriisiin, mikä mahdollistaa nuorten uraan liittyviä keskeisimpien prosessien tunnistamisen. (Ks. Lundahl, Lindblad, Lovén, Mårald & Svedberg, 2017, s. 50). Careership-teorian mukaan toimintahorisontti rakentuu yksilön habituksesta ja koulutusjärjestelmän sekä työmarkkinoiden mahdollisuuksista ja rakenteista. Habitus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisten toimintaympäristöjen eli kenttien suhteiden ja yksilön kokemien käännekohtien sekä rutiinien kanssa. (Ks. Hodkinson & Sparkes 1997 s. 37, 39–40) Nämä tekijät kulkevat mukana koko tutkimuksen teon ajan: haastattelukysymyksissä, aineiston analyysissä ja tulosten raportoinnissa. Ennen metodologista lukua käsittelemme careership-teorian lisäksi nuoruutta sekä työn ja koulutuksen ulkopuolisuutta.

2 NUORUUS JA TYÖN JA KOULUTUKSEN ULKOPUOLELLE OLEMINEN

Tässä luvussa määrittelemme nuoruuden tutkimuksessamme, sillä nuoruus on käsitteenä laaja ja sen määritelmä vaihtelee eri konteksteissa (Furlong, 2013, s. 4). Tässä tutkimuksessa keskitymme nuoruuden sosiologiseen tarkasteluun psykologisen tarkastelun sijaan. Tulemme kuvaamaan nuoruuteen liitettyjä odotuksia ja tätä elämänvaihetta määrittäviä tekijöitä. Käsitlemme nuoruutta suhteessa ympäröivään maailmaan ja kuinka siinä tapahtuneet muutokset ovat muokanneet nuoruutta ja johtaneet nuoruuden ikävaiheen tulkittuun pidentymiseen. Tällä kontekstoinamme sitä, millaisessa ympäristössä nuorten toimintahorisontit rakentuvat. Tämän jälkeen siirrymme nuorten työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden tarkasteluun. Tarkastelu sidotaan osaksi ympäröivää maailmaa ja yhteiskuntaa, jossa työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret nähdään usein yhtenäisenä ryhmänä, jotka ovat syrjäytymisvaarassa (Yates & Payne, 2007, s. 342). Tämän vallitsevan näkökulman sijaan tuomme tutkimuksessamme esille työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten olevan erilaisia yksilöitä moninaisissa elämäntilanteissa. Lisäksi tarkastelemme, millaisia nämä elämäntilanteet työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisen taustalla voivat olla.

2.1 Nuoruus elämänvaiheena

Nuoruutta ja nuorta aikuisuutta tarkastellaan tässä tutkimuksessa sosiaalisesti rakentuneena elämänvaiheena. Näin nuoruus määritellään elämänvaiheeksi, joka sijoittuu lapsuuden ja aikuisuuden väliin. Tähän vaiheeseen liitetään odotuksia muun muassa itsenäistymisestä, kouluttautumisesta ja työelämään siirtymisestä. Nuoruuden ajoitus vaihtelee ajasta ja kulttuurista riippuen. Esimerkiksi nykyään pidempi kouluttautuminen ja myöhempi työelämään siirtyminen moderneissa yhteiskunnissa häivyttää nuoruuden ja aikuisuuden rajaa. (Furlong, 2013, s. 2–4, s. 73.) YK:n määritelmä nuoruudelle kattaa ikävuodet 15–24 (Furlong, 2013, s. 3–4), mutta suomalainen nuorisolaki (1285/2016 3§) määrittelee

nuoret alle 29-vuotiaiksi. Jo nämä määritelmät kertovat, miten nuoret ovat hyvin erilaisissa vaiheissa elämässä niin institutionaalisesta kuin kehityksellisestäkin näkökulmasta. Tutkimuksessamme käsitämme nuoret suomalaisen lainsäädännön mukaisesti alle 29-vuotiaiksi. Lisäksi tutkimamme nuoret ovat vähintään 18-vuotiaita, sillä Suomen uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020 2§) mukaan oppivelvollisuus päättyy oppivelvollisen täytettyä 18 vuotta tai suoritettuaan hyväksytysti ylioppilastutkinnon tai ammatillisen koulutuksen tutkinnon. Ennen oppivelvollisuuden päättymistä, nuoret ovat lähtökohtaisesti oppilaitosten ohjauksen piirissä.

Pidempi kouluttautuminen ja myöhempi työelämään siirtyminen nähdään pidentäneen nuoruutta. Tätä kuvastaa muun muassa se, että länsimaissa ikävuosia 18–29 kuvataan nuorisotutkimuksessa usein käsitteellä muotoutuva aikuisuus (*emerging adulthood*). Muotoutuvan aikuisuuden taustalla nähdään muutos, jossa perinteisesti aikuisuuteen mielletyt tapahtumat, kuten kouluttautuminen ja vaihtuiseen työelämään siirtyminen tapahtuvat aiempaa myöhemmin. Tähän vaiheeseen määritellään kuuluvan muun muassa subjektiivinen kokemus eräänlaisessa välitilassa olemisesta sekä tulevaisuuden pohdintaa ja eri vaihtoehtojen koekielua esimerkiksi työn suhteen. (Arnett, 2015, s. 8–9.) Vaikka kokemus muotoutuvasta nuoruudesta tunnustetaan tutkimuksissa, on käsite kuitenkin saanut kritiikkiä siitä, miten se yksilöi nuoruuden pitkittymisen, vaikka nuoruus ja siirtymä aikuisuuteen on altis rakenteellisille vaikutuksille (Molgat, 2007, s. 511–512). Esimerkiksi Cotén ja Bynnerin (2008, s. 263–264) mukaan nuoruuden pidentyminen on ennemminkin muuttuviin olosuhteisiin reagoimista ja aiheutuu heidän mukaansa taloudellisista ja sosiaalisista muutoksista. Muotoutuvan aikuisuuden tutkija Arnett (2015, s. 263–264) on myös tuonut esiin, miten kokemus aikuistumisesta vaihtelee eri sosiaalisissa ryhmissä. Esimerkiksi sosioekonominen asema voi vaikuttaa koettuun aikuisuuden siirtymään. Pidentynyttä aikuisuutta ei näin ollen voida yleistää jokaisen nuoren elämänvaiheeseen kuuluvaksi. Huomion arvoista on myös, että vaikka elämänvaiheiden ikäsidonnaisuudessa

on havaittavissa uudelleenrakentumista ei sen nähdä koskevan nuorten koulutus- ja työuriin liittyviä päämääriä (Kojo, 2012, s. 97, 107).

Tarkastelemaamme nuoruuteen liitetään siis odotus aikuisuuteen valmistautumisesta ja tästä poikkeaminen voi aiheuttaa nuorille haasteita, vaikka nykypäivänä yhä useamman nuoren elämä ei mene aikuistumisen kulttuurisen mallin mukaisesti (Kojo, 2012, s. 94, 107). Wyn ja Woodman (2006, s. 495–498) kritisoi- vatkin tätä tyypillistä nuoruuden käsittelyä aikuisuuteen siirtymän ja iän näkökulmasta. He tuovat esille, että nuoruutta tulisi tarkastella sukupolven näkökulmasta, mikä tarjoaa biologisen ja psykososiaalisen tarkastelun rinnalle sosiologisen perspektiivin nuoruuteen. Sukupolvi tuo nuoruuden käsitteeseen ympäröivän maailman ja historian vaikutuksen. Tällöin voidaan huomata, että aikuisuus, joka oli aiemmin saavutettavissa ei ole olemassa nykyhetkessä. Esimerkiksi nykyään modernissa yhteiskunnassa nuorilla on uran suhteen enemmän valinnan varaa kuin aiemmin (Arnardottir, 2020, s. 58), mutta samaan aikaan se näyttäytyy nuorille epävarmana ja riskejä sisältävänä ympäristönä (Furlong & Cartmel, 2007, s. 12). Nuorten urat rakentuvat siis erilaisessa ympäristössä kuin edellisellä sukupolvella. Aiemman sukupolven käsitys nuoruudesta ja siihen kohdistuvista odotuksista voivat olla ristiriidassa nykypäivän nuoruuden kanssa.

2.2 Nuorten työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden tarkastelua

Englanninkielisessä kirjallisuudessa työn ja koulutuksen ulkopuolisuudesta käytetään käsitettä *NEET, not in education, employment or training* (Furlong, 2013, s. 80). Tällä tarkoitetaan nuorta, joka ei ole työssä eikä koulutuksessa. Koulutuksellinen tausta ei vaikuta NEET-määritelmään vaan siihen lasketaan mukaan myös nuoret, joilla on ammatillinen koulutus (Alatalo, Mähönen & Räisänen, 2017, s. 21). NEET-käsite on muodostettu tarpeesta korvata syrjäytymisen ja marginaalissa olemisen leimaavuus (Vähäkangas, 2015, s. 349). NEET-käsite ei kuitenkaan ole neutraali tai ongelmaton, koska se on nuorten ulkopuolelta määritelty käsite ja sisältää mahdollisuuden leimaavuuteen (Vähäkangas, 2015, s. 349).

Näistä syistä olemme tässä tutkimuksessa päättäneet olla käyttämättä NEET-käsitettä kuvamaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria. Määritelmämme työn ja koulutuksen ulkopuolisuudesta on kuitenkin yhteneväinen NEET-käsitteen määritelmän kanssa. Korostamme omassa määritelmässämme, että emme näe työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria yhtenäisenä ryhmänä. Tunnistamme näiden nuorten olevan yksilöitä, joiden elämäntilanteet sekä ongelmat kuin kyvyt ja taidot ovat erilaisia. (Ks. Yates & Payne 2007, 342.) Tiedostamme, että nuoret voivat erota toisistaan myös koulutustaustan suhteen. Osalla nuorista voi olla ammatillinen koulutus, mutta he eivät ole tällä hetkellä työssä. Osa taas on voinut olla aiemmin koulutuksessa, mutta nyt sen ulkopuolella. (Alatalo ym., 2017, s. 21.)

Suomessa vuonna 2022 noin 7 %, eli 45 000 15–24-vuotiaista nuorta ei ollut työssä eikä koulutuksessa, kun taas samanikäisten nuorten työttömyysaste oli noin 14 % (Tilastokeskus, 4.4.2023). Työn ja koulutuksen ulkopuolisuutta on pyritty ennaltaehkäisemään vuonna 2013 Suomessa voimaan tulleella Euroopan Unionin yhteiskuntatakuulla. Sen pyrkimyksenä on taata se, että jokaiselle alle 25-vuotiaalle ja alle 30-vuotiaalle vastavalmistuneelle tarjotaan työ-, harjoittelu-, opiskelu-, työpaja- tai kuntoutuspaikkaa viimeistään kolmen kuukauden kuluttua nuoren työttömyyden alkamisesta. (Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 111.) Nuorisotakuun myötä Suomessa on pyritty vahvistamaan alle 30-vuotiaiden ohjauspalveluita esimerkiksi kuntakokeilujen myötä (Aaltonen & Kivijärvi, 2017, s. 10).

Euroopan unionin elin- ja työolojen kehittämisvirasto Eurofound (2016, s. 31–32) on tunnistanut useita erilaisia tilanteita, joita työn ja koulutuksen ulkopuolisuuteen liittyy. Osa nuorista on halukkaita työllistymään työttömyysjakson jälkeen, osa taas ei koe voivansa osallistua työelämään esimerkiksi sairauden tai perhetilanteen vuoksi. Lisäksi joukossa on myös nuoria, jotka ovat lopettaneet työhaun, koska eivät usko löytävänsä työmahdollisuuksia itselleen. Aaltonen ja

Berg (2015, s. 76–77) tunnistivat tutkimuksessaan, että koulutuksen ja työn ulkopuolella olemisen taustalla voi olla monia tekijöitä, jotka hankaloittavat työhön tai koulutukseen osallistumista. Osalla heidän tutkimukseensa osallistuneilla nuorilla oli taustalla asunnottomuutta, mielenterveydenongelmia, terveyshaasteita, oppimisvaikeuksia, päihteiden käyttöä sekä puutteellinen perheen tuki. Näitä haasteita löytyi monelta nuorelta, mutta osalla haasteet olivat niin suuria, että niiden hoitamisen nähtiin olevan edellytyksenä työ tai koulutuspaikan saamiseksi. Näiden tekijöiden lisäksi nuoret tuovat esille, että ystävien puuttuminen sekä kiusaamiskokemukset koulussa voivat olla työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisen taustalla (Vähäkangas, 2015, s. 350).

Edellä mainittujen haasteiden lisäksi työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin liitetään usein riski syrjäytymisestä (Yates & Payne, 2007, s. 342). Syrjäytymisellä tarkoitetaan työn ja koulutuksen ulkopuolella olemista ja tästä aiheutuvaan taloudellista ja sosiaalista huono-osaisuutta, kuten köyhyyttä ja verkoston puutetta (Järvinen & Jahnukainen, 2001, s. 142). On syytä kuitenkin tiedostaa, ettei työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista puhuttaessa ole aina kyse syrjäytyneistä nuorista (Yates & Payne, 2007, s. 342). Tanskalaisessa pitkittäistutkimuksessa tarkasteltiin yhdeksän vuoden ajalta yli 16000 työn ja koulutuksen ulkopuolella olevaa nuorta. Tarkastelujakso sijoittui ikävuosien 16–24 välille. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että 79%:lle nuorista työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen oli vain lyhyt jakso elämässä. Tutkijat näin ollen kritisoivat kaikkiin työn ja koulutuksen ulkopuolella oleviin nuoriin liitettyä syrjäytymisen käsitettä, sillä se ei kuvastanut suurinta osaa tutkittavista. (Kleif, 2021, s. 224, 230.) Myöskin Vanttaja & Järvinen (2004, s. 477–478) tuovat esille, että työn ja koulutuksen ulkopuolisuus ei suoraan tarkoita syrjäytymiseen johtavaa pysyvää elämänvaihetta. Heidän tutkimuksessaan noin puolet nuorista, joilla ei tutkimuksen teon hetkellä ollut koulu- tai työpaikkaa, kouluttautui myöhemmin ja oli aikuisiällä työelämässä.

Kun työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria tarkastellaan poliittisesta näkökulmasta, käy usein niin, että vastuu työttömyydestä leimataan yksilön syyksi. Tällöin ei tunnisteta talouden ja työmarkkinoiden tilannetta laajemmin osaksi tätä ilmiötä. Tällainen tarkastelu, jossa yhteiskunnan rakenteita ei tunnisteta osaksi ilmiötä johtaa siihen, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevissa nuorissa nähdään olevan ongelma heissä itsessään. (Simmons, Thompson, Tabrizi & Nartey, 2014, 8.) Tämän näkemyksen haastaa esimerkiksi Islannissa tehty tutkimus, jossa havaittiin, että työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tilanteen taustalla nähtiin pikemminkin työllistymismahdollisuuksien kuin työhön sitoutumisen puute (Arnardottir, 2020, s. 71). Ranskassa tehty tutkimus nostaa myös esille, että työn ja koulutuksen ulkopuolella oleminen koskettaa nykyään yhä useammin jokaisen nuoren elämää jossain kohtaa elämäntiekua koulutustasosta riippumatta (Giret, Guénard & Joseph, 2020, s. 438).

3 CAREERSHIP-TEORIA

Tutkimuksemme teoreettisena viitekehyksenä sekä analyysin välineenä käytämme careership-teoriaa ja erityisesti toimintahorisontin käsitettä. Hodkinsonin ja Sparkesin (1997) sosiologinen careership-teoria tarkastelee yksilön uraa koskevaa päätöksentekoa yhteiskunnallisessa kontekstissa. Se kehittyi 1990-luvulla kritiikkinä ristiriidalle, jossa toisaalta Iso-Britannian vallitsevassa poliittisessa diskurssissa yksilön nähdään tekevän vapaasti systemaattisia ja rationaalisia päätöksiä, kun taas sosiologisessa kirjallisuudessa korostetaan rakenteiden vaikutusta urapolkuihin (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 29–30). Teoria yhdistää sekä yksilön että yhteiskunnallisten rakenteiden roolin urapolun muodostumisessa. Uraa koskevan päätöksenteon nähdään perustuvan yksilön toimintahorisonttiin, joka määrittää, mitkä vaihtoehdot näyttäytyvät yksilölle mahdollisiksi ja mitkä rajautuvat pois. Seuraavaksi kuvaamme toimintahorisontin käsitteen sekä sen rakentumista määrittävät tekijät.

3.1 Toimintahorisontti

Careership-teoriassa tarkastellaan yksilön päätöksentekoa, joka Hodkinsonin ja Sparkesin (1997, s. 33) mukaan on pragmaattisesti rationaalista. Tällä tarkoitetaan sitä, miten yksilö tekee päätöksiä sen perusteella, mikä omassa elämässä näyttäytyy käytännöllisenä ja järkevänä valintana. Uraa koskevat päätökset eivät myöskään synny tyhjiössä, vaan ne ovat kontekstisidonnaisia ja elämänhistoria, kulttuuri ja ympäristö vaikuttavat niihin. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 32.) Käytännöllinen päätöksenteko perustuu yksilön **toimintahorisonttiin** (*horizon for action*), jonka puitteissa ihmiset toimivat ja tekevät uraa koskevia päätöksiä. Se määrittää, mitkä mahdollisuudet näyttäytyvät yksilölle mahdollisina ja sopivina ja mitkä vaihtoehdot jäävät sen ulkopuolelle. Toimintahorisontti on jokaisella erilainen, sillä sen rakentumista määrittävät työmarkkinoiden mahdollisuudet ja rakenteet sekä yksilön omaksuma habitus. Nämä muokkaavat niin mah-

dollistaen kuin rajoittaen sitä, millaisia vaihtoehtoja yksilö näkee toimintahorisontissaan ja millaiset valinnat näyttäytyvät mahdollisina. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 34–36.)

Toimintahorisontit ovat yksilöllisesti lohkoutuneet niin, että kukaan ei pohdi kaikkia niitä mahdollisuuksia, joita koulutusvaihtoehtoisissa tai työmarkkinoilla on. Yksilö voi kieltäytyä hänelle ehdotetusta uravalinnasta, jos se ei sijaitse hänen toimintahorisontissaan eikä näin näyttäytyä mahdollisena. Näin ollen ehdotus ei vastaa ihmisen käsitystä itsestään ja hänelle sopivista uramahdollisuuksista. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 34–36.) Myös sosiaaliset tekijät, kuten sosioekonominen tausta, sukupuoli ja etninen tausta voivat määrittää koulutus- ja uravalintaa sekä niissä koettuja mahdollisuuksia (Hegna, 2014, s. 609–610; Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 35).

Toimintahorisontit ovat yksilöllisiä ja yksilöiden päätöksenteko tai toiminta voi näyttäytyä kontekstista riippuen enemmän tai vähemmän hyväksyttävänä. Tutkimuksemme kontekstissa nuorten valinnat voivat joissain tapauksissa näyttäytyä jopa yhteiskunnan silmin ei-toivottuina, vaikka nuorelle valinta on järkevä. Esimerkiksi koulutuksen keskeyttäminen on usein yhteiskunnallisesta näkökulmasta negatiivinen ilmiö, vaikka joissain tilanteissa päätöksen taustalla voi olla nuorelle mieluisamman alan tai työpaikan löytäminen. (Stenström & Valkonen, 2012, s. 90–91.) Vaikka ilman koulutus- tai työpaikkaa oleminen sisältää syrjäytymisen riskin, voi tämä tarjota osalle nuorista mahdollisuuden pohtia itselle mielekästä suuntaa elämälle (Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 126).

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevat nuoret ovat hyvinkin erilaisissa elämäntilanteissa ja toimintahorisontit voivat olla tämän heterogeenisen ryhmän sisällä moninaiset. Esimerkiksi perusasteen suorittaneiden nuorten kokemia mahdollisuuksia voi määrittää rajoittavasti työllistymisen haastavuus ilman toisen asteen koulutusta. Toimintahorisontin rakentumista voi määrittää myös oma elinympä-

ristö, niin lähipiiri kuin maantieteellinen sijainti. Esimerkiksi oman kotipaikkakunnan koulutustarjonta ja perheen tarjoama tuki voivat määrittää valinnan tekemistä sekä sitä, millaisista erilaisista valinnan mahdollisuuksista on tietoa. (Lundahl, ym., 2017, s. 44–45.) Maantieteellinen sijainti voi määrittää sitä, millaisia valinnan mahdollisuuksia nuori pohtii. Esimerkiksi syrjäseudulla asuville nuorille osa mahdollisista uravalinnoista voi tarkoittaa käytännössä isommalle paikkakunnalle muuttoa ja näin sosiaalisen verkoston hajoamista ja tutusta elinympäristöstä etääntymistä. (Vanttaja, 2003, s. 138.)

3.2 Toimintahorisontin rakentumista määrittävät tekijät

Toimintahorisontti rakentuu yksilön habituksesta ja ympäristön, eli koulutusjärjestelmän sekä työmarkkinoiden mahdollisuuksista ja rakenteista (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 34–35). Yksilön habitus puolestaan rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisissa toimintaympäristöissä eli kentillä sekä yksilön kokemien käännekohtien ja rutiinien kanssa (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 37, 39). Nämä tekijät yhdessä määrittävät, millaiseksi yksilön toimintahorisontti rakentuu. Näistä tekijöistä habitus (Bourdieu, 1977, s. 72) ja kenttä (Bourdieu & Wacquant, 1995, s. 125) ovat alun perin Pierre Bourdieun kehittämiä käsitteitä, jotka Hodkinson ja Sparkes (1997) ovat sisällyttäneet osaksi toimintahorisonttia. Kuvaaamme seuraavaksi jokaisen tekijän ja niiden roolin toimintahorisontin rakentumisessa.

3.2.1 Ympäristön mahdollisuudet ja rakenteet

Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisonttien rakentuminen on vahvasti yhteydessä koulutuksen ja työelämän rakenteisiin. Nämä rakenteet asettavat tietynlaisia reunaehtoja, joiden puitteissa nuoret rakentavat toimintahorisonttejaan. Työelämän ja koulutuksen rakenteet voivat toimia nuorten

toimintahorisontteja rajaavina tai laajentavina tekijöinä. Seuraavaksi tarkastelemme työelämän ja koulutuksen mahdollisuuksia ja rakenteita nuorten näkökulmasta.

Viime vuosikymmenten sosiaaliset ja taloudelliset muutokset ovat tehneet nuorten päätöksenteosta monimutkaisempaa ja pitkittäneet jatkokoulutusvalinnan tekemistä. Aiemmin ammattiin valmistuminen tarkoitti varmaa työpaikkaa, jossa työskenneltiin usein eläkeikään asti. Nykyään monet työsuhteet ovat kuitenkin epävakaampia, jolloin nuorten on oltava valmiita kouluttautumaan tarvittaessa uusiin ammatteihin. Uraympäristö on siis muovautunut epävarmemmaksi, mikä tekee nuorten urasuunnittelusta hankalampaa. (Vuori, 2017, s. 164–168.) Suomessa 1990- ja 2000-luvulta lähtien työmarkkinat ovat vaatineet yksilöiltä enemmän joustavuutta, mikä heijastuu työn vaatimuksiin, työaikoihin ja työehtosopimukseen (Järvinen & Vanttaja, 2006, s. 19). Tämä näkyy nuorten työsuhteissa niin, että ne ovat pääasiassa määräaikaista tai osa-aikaista työtehtäviä sekä pätkätöitä (Ks. Furlong, 2013). Nykyään ja tulevaisuudessa työurien nähdäänkin rakentuvan erilaisista työ-, koulutus-, ja työttömyysjaksojen yhdistelmistä (Järvinen & Vanttaja, 2013, s. 510).

Työelämän muutokset heijastuvat myös koulutukseen, jonka merkitys työllistymisessä on korostunut. Tämä selittyy koulutustason nousulla ja kouluttamattomien työtehtävien määrän vähentymisellä, mikä johtaa vain peruskoulun suorittaneiden nuorten heikompaan työllistymiseen (Furlong, 2013, s. 81–86; Aro, 2013, s. 292). Nykyään työllistyminen edellyttääkin usein vähintään toisen asteen tutkinnon suorittamista. Tämän vuoksi nuoret viettävät keskimäärin enemmän aikaa kouluttautumiseen, kuin heitä vanhempi sukupolvi. (Ks. Furlong, 2013, s. 12–13.) Tähän ohjaa myös nykyisin Suomessa vuonna 2021 voimaan tullut oppivelvollisuuslaki (1214/2020 2§), jossa oppivelvollisuus on laajentunut toiselle asteelle.

Toisen asteen opintoihin pääsemistä määrittää vahvasti peruskoulun päättöto-distuksen keskiarvo. Lukion ja ammattikoulun lisäksi peruskoulun ja toisen as-teen nivelvaiheeseen on räätälöity myös koulutukseen suuntaavia vaihtoehtoja nuorille, jotka eivät olet saaneet toisen asteen koulupaikkaa (Niemi & Kurki, 2013, s. 201). Tällaisena suuntaavana vaihtoehtona toimii tutkintoon valmentava koulutus (TUVA), joka yhdistää perusopetuksen lisäopetuksen sekä lukiokoulu-tukseen ja ammatilliseen koulutukseen valmentavan opetuksen. (Opetushallitus, 2023, s. 1). Osa nuorista jatkaa toisen asteen jälkeen korkeakoulutuksen, eli am-mattikorkeakouluun tai yliopistoon, joissa eri alojen hakumenettelyt määrittävät koulutukseen sisäänpääsyn. Koulutuksellisissa siirtymissä nuorten kokemat mahdollisuudet syntyvät suhteessa aiempaan koulumenestykseen, sosiaalisiin tekijöihin ja koettuihin saatavilla oleviin koulutusvaihtoehtoihin (Hegna, 2014, s. 608). Näin ollen työelämän ja koulutuksen rakenteet määrittävät omalta osaltaan sitä, mitkä vaihtoehdot ovat nuoren toimintahorisontissa ylipäättään saavutetta-vissa.

3.2.2 Habitus

Työmarkkinoiden ja koulutuksen rakenteet yhdessä habituksen kanssa määrittä-vät, millaiseksi yksilön toimintahorisontti rakentuu. Bourdieu (1977, 72) kuvaa habitusta dispositiiona eli käyttäytymistaipumuksina, jotka liikkuvat yksilön mukana hänen siirtyessään eri kentille. Nämä taipumukset muodostuvat vuoro-vaikutuksessa ympäröivään maailmaan ja rooleihin, joita yksilöllä on. Rooksby (2005, 21) kuvaa habitusta käsitykseksi omasta sekä muiden paikasta ja roolista ympäröivässä maailmassa, joka on kehollinen sekä kognitiivinen kokemus. Yk-sinkertaistettuna habitus kuvaa taipumuksien kautta yksilön tapaa toimia, tun-tea, ajatella ja olla (Maton, 2008, s. 52). Nämä taipumukset ovat osaltaan yksilöl-lisiä ja subjektiivisia mutta toisaalta niihin vaikuttaa objektiivinen sosiaalinen verkosto ja kulttuuri, jossa ihminen elää (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 33). Hod-kinson & Sparkes (1997, s. 34) nostavat myös skeemat osaksi habituksen raken-

tumista. Nämä sisäiset mallit maailmasta ohjaavat ihmisen ajattelua suodattamalla yksilölle epäoleellista tietoa, jolloin ihminen tekee asioita itselleen ymmärrettäväksi osittaisen tiedon varassa. Skeemat vaikuttavat taipumuksiimme, joista habitus muodostuu. Kun kohtaamme uusia tapahtumia skeemat muuttuvat, jolloin ympäröivän maailman havainnoiminen muuttuu.

Vaikka habitus nähdään kestäväenä rakenteena, se ei ole muuttumaton vaan voi muovautua. Habitukseen sisältyy yksilön mukanaan kantamat menneet elämäntapahtumat, jotka tuodaan osaksi nykyhetken olosuhteita. Tästä johtuen vaihtoehtoista valitseminen ja toiminta muodostuu tietynlaiseksi. Elämässä olevien vaihtoehtojen laajuutta määrittää tämänhetkisen kontekstin lisäksi se, mitkä vallinnat ovat näkyviä ja koetaan itselle mahdolliseksi. Nämä päätökset määrittävät puolestaan tulevaisuuden mahdollisuuksia, mikä edelleen muokkaa käsitystä itsestä ja maailmasta. (Maton, 2008, s. 52–53.) Uravalintojen kontekstissa voidaan sanoa, että dispositiot mahdollistavat tietyt uraa koskevat päätökset ja torjuvat toiset (Hodkinson, 2008, 7). Habitus on yhteydessä yksilön käsitykseen omista kyvyistään ja pätevyydestään sekä vaikuttaa yksilön taipumukseen jaotella ja laittaa arvojärjestykseen ympäristön ilmiöitä, asioita ja toimijoita (Bourdieu & Passeron 1977, 78). Kukaan ei pysty tekemään päätöksiä omasta habituksesta irrallaan, jolloin päätöksenteko on aina kontekstisidonnaista (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 34).

3.2.3 Kenttä

Kenttä kuvaa sitä sosiaalista ympäristöä, jossa yksilö on vuorovaikutuksessa ja joka vaikuttaa yksilön habitukseen ja näin toimintahorisonttiin (Bourdieu & Wacquant, 1995, s. 125; Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 36–37). Yhteiskunta on jakautunut useisiin kenttiin, joissa on niille ominainen toimintalogiikka (Bourdieu & Wacquant, 1995, s. 125). Nämä ympäristöt ovat dynaamisia, kompleksisia ja koostuvat vuorovaikutteisista sekä epätasa-arvoisista valtasuhteista (Hodkin-

son, 2008, s. 6), mikä vaikuttaa kunkin kentän rakenteeseen (Bourdieu & Wacquant, 1995, s. 126). Vertauskuvana kentästä voidaan käyttää pelikenttää, jossa normaalista pelistä poiketen pelaajat, eli kentän toimijat pyrkivät eri päämääriin omien tavoitteidensa mukaisesti (Bourdieu & Wacquant, 1995, s. 125–127). Tutkimuksessamme keskiössä on nuorten kouluttautumisen ja työnhaun kenttä. Tällä kentällä voivat vaikuttaa nuoren itsensä lisäksi useat eri toimijat, joilla on suhteessa nuoren tavoitteisiin erilaisia päämääriä ja omat toimintahorisonttinsa. Tästä aiheutuu niin yhteensopivuutta, kuin konflikteja ja neuvotteluja. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 36–37.)

Vaikka nuorten omat mielenkiinnon kohteet ovat tavoitteiden ja tulevaisuuden suunnittelun taustalla, pohtivat nuoret tavoitteitaan myös heille läheisten ihmisten kanssa (Kiuru, 2023, s. 198–199). Merkityksellisimmät toimijat nuoren elämässä ovat useimmiten nuoren huoltajat tai läheiset sukulaiset. Koulu on merkittävä toimija esimerkiksi opiskeluun tarjotun tuen suhteen, mikä voi vaikuttaa nuoren jatkokoulutussuunnitelmiin. Työnantajat taas voivat olla nuorten näkökulmasta etäisiä, mutta merkittävää valtaa omaavia toimijoita. (Lundahl, ym., 2017, s. 49.) Myös nuoren vertaissuhteet ovat nuorille merkityksellisiä ja ne vaikuttavat nuoreen välittömästi mutta myös pitkälle tulevaisuuteen (Kiuru, 2023, s. 217).

Kentän toimijat omaavat taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista pääomaa. Kulttuurisella pääomalla tarkoitetaan esimerkiksi yksilön koulutustaustaa, sosiaalisella pääomalla henkilön sosiaalista verkostoa ja taloudellisella pääomalla varallisuutta. (Bourdieu, 1986, s. 243–252.) Nämä pääomat ovat jakautuneet eri tavoin, mistä syntyy valtasuhteita ja tällä on vaikutuksensa kentällä toimimiseen (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 36). Okano (1993, s. 206–207) kirjoittaa Bourdieun pääomista inspiroituneena myös resursseista. Hänen mukaansa jokaisella on resursseja ja ne määrittyvät positiivisiksi, negatiivisiksi tai neutraaleiksi ympäristöstä, ajasta ja tilanteesta riippuen. Myös Bourdieun (Bourdieu & Wacquant, 1995, s.

126) ajattelussa pääoman hyödyntäminen riippuu siitä, onko yksilö osa sellaista kenttää, jossa kyseistä pääomaa voi hyödyntää.

Yleisesti ottaen tulkitaan, että nuorilla on vanhempiin ja kokeneempiin toimijoihin nähden vähemmän resursseja ja valtaa kentällä toimimiseen. Nuorilla itsellään voi kuitenkin olla resursseja, joilla voi olla merkittäviä vaikutuksia heidän tulevaisuuteensa. Nämä vaikutusmahdollisuudet ovat kuitenkin riippuvaisia kontekstista, jossa vaikuttavat koulutusta ja työllistymistä määrittävät institutionaaliset kulttuurit ja viralliset säännökset. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 37). Pääomia, erityisesti sosiaalista, on myös kritisoitu siitä, miten nuorten kulttuuriin kuuluvaa pääomaa ei välttämättä tunnusteta nuorille edulliseksi. Kritiikkiä pääomat ovat saaneet myös siitä, miten vähemmän etuoikeutettujen yksilöiden pääomaa ei nähdä arvokkaana. (Tolonen, 2007, s. 38, s. 41.)

Toimintahorisontti voi muuttua silloin, kun kenttä tai yksilön asema kentällä muuttuu (Hodkinson, 2008, s. 6). Myös kentän suhteet voivat avata uusia valinnan mahdollisuuksia ja näin muokata yksilön toimintahorisonttia. Esimerkiksi perheen taloudellinen tuki, neuvot ja suhteet työelämään voivat avata mahdollisuuksia tutustua tietyn alan työpaikkoihin tai yleisesti kehittää nuoren työelämäntaitoja ja näin määrittää koettuja mahdollisuuksia. (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 36–37; Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 125–126.) Kodin asenteet kouluttautumisesta kohtaan voivat määrittää nuoren toimintahorisonttia sitä rajaavasti tai laajentavasti (Ks. Vanttaja, 2003, s. 137). Myös institutionaaliset toimijat, kuten nuorten työllistymistä edistävät ohjauspalvelut, voivat olla nuorille tärkeitä mahdollisuuksien välittäjiä (Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 123).

3.2.4 Käännekohtat ja rutiinit

Toimintahorisontti ei ole vakaa ja pysyvä vaan voi muokkautua elämän erilaisissa käännekohtissa, joista vain osa on ennustettavissa etukäteen. Käännekoht-

dat muuttavat ihmisen käsitystä itsestä, habituksen muuttuessa. Kuitenkin vaikutuksen suuruus habitukseen vaihtelee. Käännekohtat voidaan jakaa kolmeen eri ryhmään: *rakenteellisiin*, *pakotettuihin* sekä *oma-aloitteisiin* käännekohtiin. *Rakenteelliset* käännekohtat linkittyvät instituutioiden sisältämiin muutoksiin kuten pakollisten opintojen päättymiseen, jolloin nuoren täytyy pohtia, mitä hän tekee tulevaisuudessa. Yksilö ei voi vaikuttaa *pakotettuihin* käännekohtiin, vaan ne ovat yhteydessä ulkoisiin tapahtumiin ja muiden ihmisten toimintaan. *Oma-aloitteiset* käännekohtat tätä vastoin perustuvat siihen, että ihminen pyrkii itse nopeuttamaan muutosta, jotta pystyisi paremmin sopeutumaan erilaisiin tekijöihin elämässään. (Hodkinson & Sparkes, 1997 s. 39–40.)

Käännekohtat liittyvät läheisesti rutiineihin, jotka ovat osa uramuutoksia. Rutiinit voidaan jakaa viiteen ryhmään: *vahvistaviin*, *ristiriitaisiin*, *sosialisoiviin*, *kehityksellisiin* sekä *muuttuneisiin* rutiineihin. *Vahvistavat* rutiinit tukevat aiemmin tehtyä urapäätöstä, mikä saa identiteetin muuttumaan ihmisen haluamaan suuntaan. *Ristiriitaiset* rutiinit puolestaan saavat ihmisen kyseenalaistamaan aiemman urapäätöksen, sillä uusien kokemusten kautta ihminen huomaakin, ettei ole tyytyväinen aiempaan valintaansa. Tämä horjuttaa aiemmin rakennettua identiteettiä ja voi johtaa uuteen käännekohtaan, kuten työpaikan vaihtoon, tai puolestaan erilaisten selviytymiskeinojen etsimiseen, kuten vapaa-aikaan ja kiinnostaviin asioihin panostamiseen. *Sosialisoivat* rutiinit vahvistavat identiteettiä, joka ei ole aiemmin ollut yksilön toimintahorisontissa. Tämä voi tapahtua esimerkiksi uuden työn kautta, joka on aluksi nähty väliaikaisena ratkaisuna, mutta lopulta siitä onkin muodostunut osa omaa identiteettiä. *Kehitykselliset* rutiinit ovat yhteydessä muutoksiin ja kasvuun yksilössä, mikä johtaa aiemman uraidentiteetin muuttamiseen vähitellen. *Muuttuneiden* rutiinien kohdalla on kyse siitä, että yksilö joutuu ottamaan itselleen identiteetin, jota hän ei koe omakseen. Tämä voi olla seurausta sairastumisesta tai loukkaantumisesta, mikä estää halutun identiteetin tavoittelun. (Hodkinson & Sparkes, 1997 s. 40–41.)

Hodkinson (2008, s. 9) nostaa myöhemmässä tarkastelussaan esille, että rutiinien ja käännekohtien erottaminen toisistaan ei ole yksinkertaista. Jokin käännekohtaksi tulkittu tapahtuma saattaa pidemmän tarkastelun jälkeen näyttäytyä rutiinina. Toisaalta sarja rutiineja voikin lopulta olla suuremmassa mittakaavassa tärkeä käännekohta ihmisen elämässä. Lundahl kumppaneineen (2017, s. 50) tekivät saman päätelmän tutkiessaan nuorten koulupudokkaiden uria. Heidän mukaansa erityisen hankalaa rutiinien ja käännekohtien erottamisesta teki se, että näillä nuorilla oli vähemmän resursseja, rajatummalla mahdollisuudet ja heidän urapolkunsu olivat epävakaita suhteessa muihin nuoriin. Heidän rutiininsa ja käännekohdat kietoutuivat yhteen rutiineiksi, jotka vahvistivat epäonnistujan identiteettiä, joihin esimerkiksi erilaisuuden kokemus, motivaatioon liittyvät haasteet ja oppimisvaikeudet linkittyvät. Tällöin tulevan uraidentiteetin muodostaminen oli haastavaa.

4 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tässä tutkimuksessa tuomme nuorten äänen ja kokemukset kuuluviin tarkastelemalla heidän toimintahorisonttejaan. Haluamme tavoittaa, millaisia vaihtoehtoja nuoret näkevät itselleen mahdollisiksi ja mitkä vaihtoehdot puolestaan rajataan toimintahorisontin ulkopuolelle. Jotta pääsemme näihin kysymyksiin käsiksi, tarkastelemme tekijöitä, jotka ovat määrittäneet nuorten toimintahorisonttien rakentumista. Careership-teorian mukaan toimintahorisontti rakentuu yksilön habituksesta ja koulutusjärjestelmän sekä työmarkkinoiden mahdollisuuksista ja rakenteista. Habitus rakentuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa erilaisten toimintaympäristöjen eli kenttien suhteiden ja yksilön kokemien käännekohtien sekä rutiinien kanssa. (Ks. Hodkinson & Sparkes 1997 s. 37, 39–40.) Tutkimuksemme tavoitteena on siis selvittää, millaisia toimintahorisontteja työn ja koulutuksen ulkopuolella olevilla nuorilla on rakentunut ja miten toimintahorisontin eri tekijät ovat tätä rakentumisprosessia määrittäneet.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaiseksi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit ovat rakentuneet?
2. Miten toimintahorisontin eri tekijät ovat määrittäneet rakentumisprosessia?

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tutkimuksemme on luonteeltaan laadullinen haastattelututkimus. Laadullisessa tutkimuksessa keskiössä on tarkasteltava ilmiö tutkimuksen kohteena olevien henkilöiden näkökulmasta (Juuti & Puusa, 2020). Tämän lähestymistavan tavoitteena ei ole tulosten yleistettävyys, vaan ymmärrys, kuvaus ja teoreettisesti mielekkäiden selitysten muodostaminen ilmiöistä tai tapahtumista (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 85). Lisäksi laadullisessa lähestymistavassa teoria ja aineisto käyvät tiivistä vuoropuhelua aineiston hankinnan suunnittelussa, analyysissä ja tulkinnaissa (Juuti & Puusa, 2020). Tässä tutkimuksessa careership-teoria on ollut tukena muun muassa haastattelurungon suunnittelussa sekä aineiston analyysin vaiheessa. Seuraavaksi käymme läpi tutkimuksemme toteutuksen vaiheet. Aluksi esittelemme tutkimuksemme tieteenfilosofisen taustan. Tämän jälkeen kuvaamme tutkimukseen osallistujat, aineiston keruun sekä aineiston analyysimenetelmän ja sen vaiheet. Lopuksi tarkastelemme tutkimustamme eettisestä näkökulmasta.

5.1 Sosiaalinen konstruktionismi

Konstruktivismi on laaja lähestymistapa, jonka alla olevia eri suuntauksia yhdistää käsitys todellisuuden rakentumisesta sosiaalisen ja kielellisen vuorovaikutuksen seurauksena (Kekäle & Puusa, 2020, s. 46). Todellisuutta ei siis ole mahdollista tarkastella sellaisenaan, vaan on mahdollista tutkia, miten sitä rakennetaan ja uudelleen rakennetaan (Heikkinen, Huttunen, Niglas & Tynjälä, 2005, s. 342–343). Meidän tutkimuksemme tiedon ja todellisuuden käsitys kohdentuu sosiaaliseen konstruktionismiin, jonka mukaan ei ole mahdollista saavuttaa absoluuttista totuutta ilmiöistä, vaan nähdään, että on enneminkin kyse erilaisista näkökulmista tarkastella ilmiöitä. Tieto maailmasta ja ihmisistä rakentuu ihmisten ajatusten kautta ja siihen päästään käsiksi puheen avulla. (Burr, 2015, s. 222–223.)

Sosiaalisen konstruktionismin mukaan yksilöä ja ympäristöä ei voi erottaa, vaan ne molemmat vaikuttavat toisiinsa ja ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään (Cunliffe, 2008, s. 123). Tämä käsitys on yhteneväinen käyttämämme *career*-teorian kanssa, jossa yksilön ura- ja koulutuspolun nähdään rakentuvan vuorovaikutuksessa ympäröivän kulttuurin sekä polulla vaikuttavien sosiaalisten suhteiden kanssa. Tähän sisältyy yhteiskunnalliset tekijät, kuten työ- ja koulutusmarkkinoiden mahdollisuudet ja rakenteet osana tulevaisuuden suunnittelua. (Ks. Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 32.)

Vuorovaikutus korostuu myös tutkimuksemme tulosten rakentumisessa, sillä ne perustuvat yhdessä haastateltavien kanssa tuotettuun tietoon, jossa puheen merkitys korostuu. Ajatteleminen, että tieto jokaisen haastateltavan toimintahorisontista rakennetaan haastattelutilanteesta. Haastateltavien kertomia asioita ei tulkiteta absoluuttisiksi totuuksiksi vaan ne ovat heidän omaa tulkintaansa ja kertomusta menneestä ja nykyhetkestä. Konstruktivistisia suuntauksia yhdistää myös näkemys siitä, miten tieto on aina tulkitsijasta riippuvaista (Kekäle & Puusa, 2020, s. 46). Näin ollen on oleellista tunnistaa, miten tutkijoina meidän tulkitamme ovat tuloksissa vahvasti läsnä.

5.2 Tutkimukseen osallistujat

Haastateltavat valittiin tutkimukseen tarkoituksenmukaisen harkinnanvaraisen otannan avulla. Haastateltavien valinnassa oleellista oli se, että he edustivat tutkimuksemme kohderyhmää eli olivat haastattelujen tekovaiheessa koulutuksen ja työn ulkopuolella sekä iältään 18–29-vuotiaita. (Ks. Puusa & Juuti, 2020, s. 84). Emme kysyneet muita taustamuuttujia, sillä ne eivät olleet tutkimuksemme kannalta tarkoituksenmukaisia. Emme myöskään rajanneet valintakriteereissämme sitä, kuinka pitkään haastateltavat ovat olleet ilman työ- tai koulutuspaikkaa, sillä tutkimuksemme määrittelimme työn ja koulutuksen ulkopuolella olemisen hyvin laajasti.

Tutkimukseen osallistujat kutsuttiin tutkimukseen mukaan erään nuorten ohjauspalvelujen kautta, johon meillä oli jo aiempi kontakti. Teimme yhteistyötä kolmen opinto-ohjaajan kanssa. Välitimme heille tutkimuksemme tiedotteen, jonka he jakoivat tutkimuksesta kiinnostuneille nuorille. Saimme heiltä haastatteluun suostuneiden puhelinnumeron ja sähköpostin, jotta pystyimme ottamaan haastateltaviin yhteyttä. Yhteydenotossa esittelimme itsemme, sovimme tapausajankohdan ja lähetimme liitteenä tietosuojailmoituksen (liite 3). Tutkimusluvan haimme ennen haastatteluja marraskuussa 2023 ja saimme sen saman kuun aikana.

Pohdimme haastateltavien määrää yhdessä pro gradu -ohjaajamme kanssa suhteessa käytössämme olevaan aikaan sekä tutkimuksen tavoitteeseen. Päädyimme tavoittelemaan vähintään kuutta haastateltavaa. Tämä määrä vaikutti sopivalta, sillä odotimme hankkimamme aineiston olevan rikasta. Verrattuna määrälliseen tutkimukseen, on laadullisen tutkimuksen aineisto usein pienempi, sillä laadullisessa tutkimuksessa pyritään syvälliseen ilmiön ymmärtämiseen (Eskola & Suoranta, 1998). Kaiken kaikkiaan sovimme seitsemän yksilöhaastattelua, joista yksi peruuntui ennen haastatteluiden ajankohtia ja lisäksi yksi haastateltava ei päässyt haastattelupäivänä paikalle. Näin ollen tutkimuksemme aineiston muodostaa viiden nuoren yksilöhaastattelut.

5.3 Tutkimusaineiston keruu

Keräsimme tutkimusaineiston teemahaastattelulla, koska se mahdollistaa tutkittavien äänen ja näkökulman tavoittamisen, mikä oli olennaista tutkimuksemme tavoitteen kannalta (Ks. Puusa & Juuti, 2020, s. 85). Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, jossa edetään tutkijan etukäteen määrittelemien teemojen ja niihin pohjautuvien tarkentavien kysymysten mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi, 2002, s. 77). Haastattelumme teemat olivat aiempi koulutus ja ammatit, sosiaaliset suhteet, elämäntapahtumat ja kokemukset sekä tulevaisuuden näkymät työn ja koulutuksen näkökulmasta (liite 1). Teemat ja niihin

liittyvät kysymykset muodostimme toimintahorisontin rakentumista määrittävien tekijöiden pohjalta. Tekijät operationalisoitiin haastateltavien näkökulmasta ymmärrettävämpään muotoon. Esimerkiksi elämäntapahtumat ja kokemukset teemana edustivat haastattelussa käännekohtia ja rutiineja. Haastattelurunko sisälsi avoimia kysymyksiä sekä muutamia etukäteen pohdittuja tarkentavia kysymyksiä. Käsittelimme jokaisen haastateltavan kanssa samat teemat mutta niiden tarkastelun syvyys ja järjestys vaihteli eri haastattelujen välillä.

Kerroimme haastateltaville etukäteen haastattelussa käsiteltävät teemat. Teemat ilmoitettiin sähköpostin välityksellä ja ne oli liitetty osaksi tutkimuksen tiedotetta. Koska tutkimuksemme käsittelee nuorten menneisyyttä, tulevaisuutta sekä nykyhetkeä koulutuksen ja työn kontekstissa, pidimme teemojen etukäteen kertomista tärkeänä tutkimuksen etiikan ja haastatteluun orientoitumisen näkökulmasta. Teemojen tunteminen etukäteen antoi haastateltaville mahdollisuuden syvällisempään reflektointiin verrattuna siihen, että teemat olisi kerrottu vasta haastattelutilanteessa. Tutkimuskysymysten tai aiheen etukäteen kertominen tutkittaville onkin perusteltua haastattelun onnistumisen näkökulmasta (Tuomi & Sarajärvi, 2002, 75).

Valmistauduimme virallisiin haastatteluihin pitämällä yhden koehaastattelun. Koehaastattelut ovat hyvä käytäntö, jos tutkijoilla ei ole paljoa kokemusta haastattelujen pitämisestä (Ks. Puusa, 2020, s. 107). Tämä mahdollisti haastattelukysymysten jaksotuksen toimivuuden testaamisen ennakkoon. Testihaastattelun avulla muokkasimme joitain kysymyksiä ymmärrettävämpään muotoon ja vähensimme kysymyksiä toiston välttämiseksi. Testihaastattelu mahdollisti oman roolin löytämisen tilanteessa, jossa haastattelihoita on yhden sijaan kaksi.

Haastattelut toteutettiin kasvotusten nuorten ohjaus- ja neuvontapalvelun tiloissa, jossa nuoret olivat asiakkaina. Haastattelut pidettiin tutussa paikassa, jotta nuorilla olisi turvallinen olo ja matalampi kynnys osallistua haastatteluun. Haas-

tattelut toteutettiin tammikuussa 2024. Jokainen haastateltava nähtiin yhden keran, eikä teemoihin palattu enää haastattelutilanteen jälkeen. Haastattelut äänitimme Jyväskylän yliopistolta lainatulla nauhurilla. Niiden kesto vaihteli 30 minuutista tuntiin.

Ennen haastattelua kävimme haastateltavan kanssa yhdessä läpi, millainen haastattelutilanne on, kertosimme haastattelun teemat sekä pyysimme haastateltavaa täyttämään suostumuslomakkeen. Teemoista keskustelun lisäksi haastateltavat tekivät haastattelun alussa elämänviiva-tehtävän, jossa he kirjasivat ajatuksiaan teemoista visuaaliseen muotoon. Elämänviiva-tehtävä jäi haastateltavalle itselleen, sillä tehtävän tarkoituksena oli toimia orientoivana tehtävänä haastattelun teemoihin. Jokainen haastattelu eteni teemojen kannalta edellä mainitussa järjestyksessä sekä haastattelurungon mukaisesti. Kuitenkin jatkokysymykset haastatteluissa vaihtelivat sen mukaan, mitä haastateltavat kertoivat ja mistä oli tarkoituksenmukaista kysyä tarkennusta. Jätimme siis tilaa haastateltavien puheelle ja tilanteessa esiin nouseville kysymyksille, jotka olivat relevantteja tutkittavien teemojen kannalta (Ks. Qu & Dumay, 2011, s. 245). Tämä oli tärkeää, koska teemahaastattelu on saanut kritiikkiä siitä, miten sen väljyydestä huolimatta ennalta määritellyt teemat voivat rajata jotain merkittävää tutkittavan ilmiön kannalta (Hyvärinen, 2017).

5.4 Sisällönanalyysi

Hyödynsimme aineiston analyysimenetelmänä sisällönanalyysia. Pohdimme aineiston analyysimenetelmää pitkään, sillä keräämäämme aineistoa on mielekästä ja mahdollista lähestyä useista eri näkökulmista. Suhteessa muihin laadullisiin, tekstimuotoisen aineiston analyysimenetelmiin, sisällönanalyysilla voidaan nimetä kuvailla tutkimuksen kohteena olevaa ilmiötä (Kyngäs, Elo, Pölkki, Kääriäinen & Kanste, 2011, s. 139). Menetelmä sopii siis tutkimuksemme tavoitteeseen, jossa kuvaamme työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisonttien rakentumista ja sitä määrittäviä tekijöitä. Sisällönanalyysi on

menetelmä, jossa kerätystä aineistosta muodostetaan tiivistetty ja yleinen kuvaus (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 103). Tiivistys perustuu aineiston luokitteluun ja koodaamiseen (Salo, 2015, s. 169). Lopputuloksena syntyy usein ilmiötä kuvaavia käsitteitä ja kategorioita, joista voidaan edelleen muodostaa malli, käsitejärjestelmä tai käsitekartta (Elo & Kyngäs, 2008, s. 108).

Koska careership-teorialla on tutkimuksessamme keskeinen rooli niin haastattelurungossa kuin aineiston analyysissä, on sisällönanalyysimme teorialähtöinen. Teorialähtöisellä sisällönanalyysillä voidaan ajatella testattavan jo muodostettua teoriaa tietyssä kontekstissa. Näin ollen voidaan puhua myös deduktiivisesta sisällönanalyysistä, jossa päättelyssä edetään abstraktilta tasolta yksityiskohtaiseen tai teoriasta aineistoon. (Graneheim, Lindgren & Lundman, 2017, s. 30.) Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä kategoriat muodostetaan aiemman tiedon tai teorian perusteella ja näihin etsitään sisältöä aineistosta niitä kuvaavista analyysiyksiköistä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 115). Teorialähtöisen sisällönanalyysin tapaan olemme kuvanneet aiemmissa luvuissa careership-teorian sekä määritelleet analyysia varten keskeiset käsitteet, joita hyödynnämme analyysissä (Ks. Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 97). Seuraavaksi käymme tarkemmin läpi tutkielmamme analyysin vaiheet pohjautuen menetelmäkirjallisuuteen, joka kulkee analyysin kuvauksen rinnalla. Analyysiprosessi pohjautuu Elon ja Kyngäksen (2008) esittämiin teorialähtöisen sisällönanalyysin prosessin vaiheisiin. Analyysin päävaiheet olivat valmistelu, analysointi ja raportointi.

Analyysin valmisteluvaihe sisälsi haastattelutallenteiden litteroinnin sekä aineistoon tutustumisen. Heti haastattelujen jälkeen litteroimme tallenteet tekstimuotoon Jyväskylän yliopiston salasanalla suojatulle U-asemalle keskittyen erityisesti asiasisältöön. Litteroidessa emme kirjanneet jokaista täytesanaa, äänenpainon vaihtelua tai muita puheessa esiintyviä vivahteita. Huomioimme kuitenkin haastateltavan tunnetilan ilmaisut ja mahdolliset tauot puheessa merkkamalla ne litteroinnissa sulkeisiin. Pääpaino tutkimusongelman ja aineiston analyysin

suhteen on tutkimushorisontin kuvaillussa, joten emme kokeneet yksityiskoh-
taista puheen litterointia tarkoituksenmukaiseksi tutkimuksessamme. Nime-
simme haastateltavat litteraateissa lyhenteillä H1–H5.

Jatkoimme valmisteluvaihetta muodostamalla Careership-teorian pohjalta kate-
goriamatriisin, joka toimi aineiston koodaamisen pohjana (ks. Elo & Kyngäs,
2008, s. 112). Kategoriamatriisin muodostuksen aloitimme pilkkomalla ca-
reership-teorian keskeiset käsitteet pienempiin osiin. Toimintahorisontti, kenttä,
habitus sekä rutiinit ja käännekohdat ovat matriisin pääkategorioita ja alla ole-
vista taulukoista (Taulukko 1–5) on nähtävissä muodostamamme pääkategorioi-
den alakategoriat. Alakategoriat muodostimme poimimalla avainkäsitteitä jokai-
seen pääkategoriaan liittyen.

Taulukko 1.*Toimintahorisontin kategoriamatriisi*

Mahdolliset uravaihtoehdot	Pois rajatut uravaihtoehdot
x	x

x = ote aineistosta

Taulukko 2.*Ympäristön mahdollisuudet ja rakenteet*

Työmarkkinoiden mahdollisuudet ja rakenteet	Koulutusjärjestelmän mahdollisuudet ja rakenteet
x	x

x = ote aineistosta

Taulukko 3.*Habituksen kategoriamatriisi*

Käsitys itsestä	Roolit	Skeemat	Elämäntapahtumat osana nykyhetkeä	Sosiaaliset tekijät
x	x	x	x	x

x = ote aineistosta

Taulukko 4.*Kentän kategoriamatriisi*

Sosiaaliset suhteet	Pääoma/resurssit	Ympäristö ja kulttuuri
x	x	x

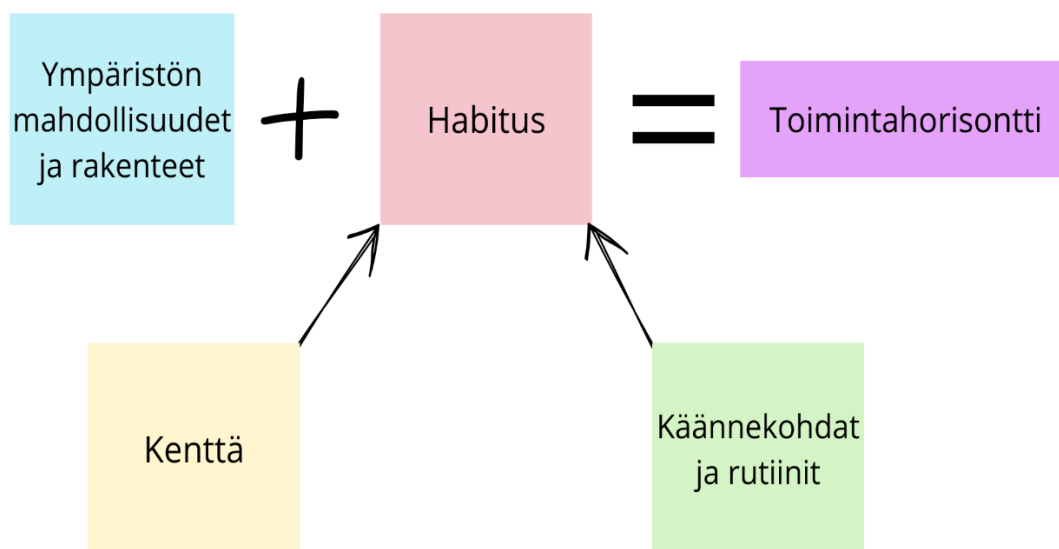
x = ote aineistosta

Taulukko 5.*Käännekohtien ja rutiinien kategoriamatriisi*

Käännekohtat (pakotetut, rakenteelliset, oma-aloitteiset)	Rutiinit (vahvistavat, ristiriitaiset, sosialisovat, kehitykselliset ja muuttuneet)
x	x

x = ote aineistosta

Tämän lisäksi muodostimme analyysin tueksi visuaalisen hahmotelman siitä, mistä tekijöistä toimintahorisontti muodostuu ja miten nämä tekijät ovat yhteydessä toisiinsa. Tämä kuvio on nähtävissä alla (Kuva 1).

Kuva 1. Visuaalinen hahmotelma toimintahorisontin rakentumisesta

Aineiston analyysin aloitimme tutustumalla litteroituun aineistoon lukemalla sitä alkuun aineistolähtöisesti ilman kategoriamatriisia. On toki huomioitava, että täydelliseen aineistolähtöisyyteen ei mitä luultavimmin olla tässä kohtaa päästy, sillä itse haastattelu pohjautuu myös teoriasta johtamiimme haastattelukysymyksiin. Analyysiprosessissa käsitelimme jokaisen haastattelun yksittäin ja muista haastatteluista erillään. Päädyimme tähän valintaan sen vuoksi, että tutkimamme nuoret ovat hyvin eri elämäntilanteissa oleva joukko. Kaikki haastattelut yhteen vetävä analyysi ei näin ollen vaikuttanut meistä tarkoituksenmukaiselta. Teimme kuitenkin yhteenvetoa nuorten toimintahorisonttien rakentumisesta osana tutkimuksemme johtopäätöksiä, jo tulokset liitettiin laajempaan kontekstiin. Koska toimintahorisonttiin liittyvät kuvaukset ovat usein monisyisiä,

päätimme valita analyysiyksiköksi ajatuskokonaisuuden, jossa esiintyy toimintahorisonttiin liittyviä tekijöitä. Analyysissa keskityimme haastateltavien ääneen lausumaan sisältöön ja merkityksiin, emmekä etsineet haastatteluista piilomerkityksiä.

Luimme jokaisen haastattelun läpi useaan kertaan jokaisen pääkategorian näkökulmasta. Kullakin lukukerralla nostimme aineistosta lainauksia, joissa pääkategorian eri alakategoriat tulevat esiin ja sijoitimme ne matriisiin kunkin alakategorian alle. Näiden otteiden pohjalta muodostimme seuraavaksi pelkistetyt ilmaukset. Itse sisällön lisäksi kiinnitimme huomiota myös siihen, millaiset asiat painottuivat kunkin haastateltavan kohdalla. Huolimatta siitä, että koodasimme aineistoa perustuen kategoriamatriisiin, huomioimme koodausvaiheessa myös sellaiset kohdat aineistossa, jotka olivat nähdäksemme tutkimuskysymyksen kannalta merkityksellisiä, mutta kategoriamatriisin ulkopuolelta. Näin voidaan välttää mahdollisimman hyvin sitä, että valmiit mallit ja käsitykset aiheesta jättävät analyysissa jotain oleellista huomiotta (Salo, 2015, s. 174) ja muodostaa tarvittaessa uusia kategorioita tai konsepteja (Elo & Kyngäs, 2008, s. 112). Kategoriamatriisin ulkopuoliset aineistolainaukset koskivat suurilta osin nuorten harrastuksia, jotka kuitenkin eivät olleet merkityksellisiä nuoren toimintahorisontin kannalta. Näin ollen emme muodostaneet uusia kategorioita. Alla olevissa taulukoissa 6 ja 7 on kahdella esimerkillä kuvattu tekemäämme teorialähtöistä analyysiprosessia tarkemmin.

Taulukko 6. Esimerkki habituksen kategoriamatriisista pelkistetyillä ilmauksilla ja aineistolainauksilla

Aineistolainaus	Pelkistetty ilmaisu	Alakategoria	Yläkategoria
<i>“Mä oon hyvä kielissä. No sitten perus musiikki ja liikunta.”</i>	Vahvuudet ja mielenkiinnonkohteet	Käsitys itsestä	Habitus
<i>“Täällä on niitä ihmisiä, jota näki silloin siellä alamaailmassa. Niin niihin törmää aina ja niistä seuraa siis aina seuraa jotakin harmia.”</i>	Aiemman tuttavapiirin negatiivinen vaikutus	Roolit	
<i>“ Se tuntuu, et se ois niinku. Mä päästäisin sillä tavallaan itteni liian helpolla.”</i>	Tavoitteellisuus	Skeemat	
<i>“No ihan ensinnäkin se päihdeongelma, sillä siis musta tuntuu, että mä on entistä fiksumpi sen jälkeen ja totaa siitä mulle tuli se, että mä haluan lähteä mielenterveys- ja päihdepuolelle opiskelemaan.”</i>	Päihdeongelman vaikutus uravalintaan	Elämäntapahtumat osana nykyhetkeä	
<i>“...ADHD ja päihdeongelma on kyllä ne, mitkä niinku mulla tulee kaikessa näkyville tai sillä tavalla kaikessa...”</i>	ADHD ja päihdeongelma	Sosiaaliset tekijät	

Taulukko 7. Esimerkki kentän kategoriamatriisista pelkistetyillä ilmauksilla ja aineistolainauksilla

Aineistolainaus	Pelkistetty ilmaus	Alakategoria	Yläkategoria
<p>"No ihan alkupäässä on vanhemmat."</p> <p>"Siellä kansanopistossa mä tutustuin yhteen nykyiseen kaveriini."</p>	<p>Vanhemmat</p> <p>Kurssikaveri</p>	Sosiaaliset suhteet	Kenttä
<p>"...nii ennen sitä sillon ekana väliovuotena mä en ymmärtäny niistä kurseista mitää nii se opisto autto niinku mua öö ymmärtämään sitä oikeudenkielistä tekstiä paremmin."</p> <p>"... he ei oo niinku painostanu mihinkään ammattiin vaan on ite saanu päättää. On he kuitenkin suositellu, muistan että mun äiti suosittelee mulle tota... oikista mulle ehkä jossain vaiheessa."</p>	<p>Kansanopisto kulttuurisena pääomana</p> <p>Vanhempien tuki kouluttautumisessa</p>	Pääoma/resurssit	
<p>"Siis en koe mitään niinku painetta ulkopuolelta yhteiskunnastakaan."</p>	Vähäiset ulkopuoliset paineet	Ympäristö ja kulttuuri	

Parityöskentely muotoutui analyysivaiheessa prosessiksi, jossa kävimme ensin kumpikin tahoillamme läpi analyysin vaiheet. Jokaisen yksittäisen haastattelun analyysin jälkeen keskustelimme tekemistämme havainnoista ja tulkinnoista. Koimme työskentelyn hyödyllisenä sillä näin saimme molemmat ensin analysoida aineistoa itsenäisesti ja yhteisessä läpikäynnissä taas toisen tekemät havainnot ja tulkinnat vahvistivat ja täydensivät omaa analyysia. Laadullisessa tutkimuksessa tätä toimintatapaa voidaan kutsua myös tutkijatriangulaatioksi, jossa tutkimusprosessissa tai sen eri vaiheissa on mukana useampi tutkija (Eskola & Suoranta, 1996, s. 41). Tutkijatriangulaation merkitystä laadullisessa tutkimuksessa käsittelemme tarkemmin luotettavuutta käsittelevässä luvussa.

Sisällönanalyysissa tulee huomioida, että vielä havaintojen uudelleen järjestely ei sellaisenaan tuota tutkimustuloksia. Sisällönanalyysin suhteen esiintyykin kriittikkiä siitä, miten se voidaan nähdä helppona valintana, jossa kategorisointi korvaa tutkijan oivallukset ja teoreettisen kehittelyn. (Salo, 2015, s. 166.) Muodostetut kategoriat, käsitteet tai teemat tuleekin nähdä vasta tutkimuksessa tehtyjen johtopäätösten pohjana (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 104). Analyysissamme on sisällönanalyysille tyypilliseen tapaan mekaanisempi luokittelun vaihe, jossa sijoitimme aineiston otteita kategoriamatriisiin. Analyysi ei kuitenkaan jäänyt vain luokitteluun, vaan tämän vaiheen jälkeen pohdimme careership-teorian mukaisesti eri kategorioiden yhteyksiä toisiinsa sekä sitä, mitkä asiat kussakin haastattelussa painottuvat ja mitkä jäävät vähemmälle huomiolle tai kokonaan mainitsematta.

Analyysin lopputuloksena muodostimme jokaisen haastateltavan toimintahorisontin rakentumisen ja sitä määrittävien tekijöiden kuvaukset. Tässä yhteydessä muodostimme myös haastateltaville keksityt nimet. Kuvaukset rakennettiin niin, että alussa kuvasimme haastateltavan nykytilanteen ja toimintahorisontissa näkyvät työ- ja koulutusvaihtoehdot. Tämän jälkeen siirryimme kuvaamaan toimintahorisontin tekijöiden kautta, miten toimintahorisontti oli muodostunut ny-

kyisen kaltaiseksi. Tekijöiden kuvauksessa hyödynsimme kategoriamatriisin alakategorioita sekä niiden sisältöjä. Tarkastelimme, mitkä tekijät olivat kunkin haastateltavan toimintahorisontin rakentumisen kannalta keskeisiä. Näin ollen kuvauksissa tekijöiden käsittelyjärjestely määrittyi kunkin haastateltavan mukaan niin, että niistä muodostui eheä kokonaisuus. Jokaisen kuvauksen päätteeksi kokosimme yhteen toimintahorisontin rakentumisprosessin sekä sitä määrittäneet keskeisimmät tekijät.

5.5 Eettisyys

Tutkimuksen arvioinnin kannalta on tarpeellista tarkastella tutkimuksen eettisyyttä. Tutkijan tulee huomioida tutkimusetiikka kaikissa tutkimuksen vaiheissa. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 181.) Seuraavaksi käsittelemme eettisten periaatteiden toteutumista tutkimuksessamme. Tutkittavien on tärkeää saada tarpeeksi tietoa tutkimuksesta ennen osallistumispäätöksen tekemistä (Kuula, 2011, s. 72). Informoimme tutkittavia tutkimuksesta ja haastatteluissa käsiteltävistä teemoista etukäteen tiedotteella (liite 2) Tutkimuseettisen neuvottelukunnan (2019 s. 8–9) vaatimusten mukaisesti. Teemojen kertominen etukäteen on tärkeää, jotta haastateltavilla on mahdollisuus arvioida haluavatko he osallistua tutkimukseen (Kuula, 2010, s. 105). Lisäksi haastateltaville lähetettiin etukäteen tietosuojailmoitus (liite 3) tutustuttavaksi, jossa tulee esiin, miten henkilötietoja tässä tutkimuksessa käsitellään ja miten tutkittavien tunnistettavuus pyritään poistamaan. Näissä lomakkeissa tuotiin esiin tutkimuksen olevan vapaaehtoista ja että tutkittavalla on aina halutessaan mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen ilman, että siitä seuraa kielteisiä seuraamuksia.

Tietosuojailmoituksen lisäksi tutkittaville lähetettiin myös tutkimustiedote (liite 2), jossa tuotiin esiin tutkimuksen tarkoitus, sen hyöty sekä haastattelun mahdolliset haitat tutkittaville. Haastattelutilanteessa kertosimme haastateltaville olennaisimmat tietosuojaan liittyvät asiat, kuten haastattelujen anonymisoinnin litte-

rintiprosessissa sekä luottamuksellisuuden. Tämän jälkeen haastateltavat allekirjoittivat suostumuslomakkeet, jossa haastateltavat vahvistavat osallistumisensa tutkimukseen riittävin tiedoin. Näitä suostumuslomakkeita säilytettiin koko tutkimuksenteon ajan suojatusti lukitussa kaapissa. Suostumukset tuhoetaan aineiston tuhoamisen yhteydessä pro gradu -tutkielman valmistuttua.

Huomiomme haastatteluaineiston suojaamisen poistamalla äänitetyt haastattelut Jyväskylän yliopistolta lainatulta nauhurilta heti, kun olimme saaneet siirrettyä ne salasanalla suojatulle Jyväskylän yliopiston U-asemalle. Äänitallenteet ja litteroidut tekstitiedostot säilytettiin koko tutkimuksen teon ajan Jyväskylän yliopiston U-asemalla. Päivämäärä, johon mennessä tiedostot poistetaan tutkijoiden U-asemilta, on tiedotettu myös tutkittaville tietosuojailmoituksessa.

Tuloksia raportoitaessa on pidettävä huoli tutkittavien tunnistamattomuudesta. Tämä on erityisen tärkeää tutkimuksemme, koska olemme raportoineet tulokset yksittäisinä kuvauksina. Näin ollen tuloksissa tulee esiin paljon haastateltavia koskevaa henkilökohtaista tietoa. Haastateltavien ja tutkimuspaikan tunnistettavuutta olemme pyrkineet suojaamaan poistamalla litteroidessa suorat tunnistetiedot kuten paikkakuntien, koulujen ja työpaikkojen nimet. Litteraateista poistettiin myös kaikkien mainittujen henkilöiden nimet ja haastateltavat nimettiin litterointivaiheessa lyhenteillä H1-H5. Raportointivaiheessa muodostimme haastateltaville keksityt nimet. Suorien tunnistetietojen lisäksi tutkimuksen etiikan kannalta on tärkeää huomioida myös epäsuorat tunnistetiedot. Loivensimme osaa epäsuorista tunnistetiedoista, jottei niitä yhdistämällä voisi tunnistaa haastateltavaa. Loivensimme esimerkiksi harvinaisempia sairauksia, hakukohteita tai ammatteja ja huomioimme epäsuorien tunnistetietojen määrän yksilökohtaisesti. Pyrimme siis estämään haastateltavien tunnistamisen, mitä voidaan pitää yhtenä keskeisimpänä ihmistieteisiin liitetyistä tutkimuseettisistä normeista (Kuula, 2011, s. 201).

Tutkimuksesta aiheutuvat mahdolliset haitat on pidettävä mielessä koko tutkimusprosessin ajan. Myös itse tutkimusasetelmalla sekä tutkimusongelmalla on merkittävä rooli. On syytä huomioida, miten kieli tuottaa todellisuutta ja tutkijana näin ollen myös osallistuu todellisuuden tuottamiseen (Salo, 2015, s. 183). Tutkimuksemme aikana olemme aktiivisesti pohtineet eettiseltä kannalta tutkimusaiheen muotoilua sekä käyttämäämme kieltä. Olemme tuoneet tutkimuksen keskeisten käsitteiden käsittelyn yhteydessä esiin myös kritiikkiä työn ja koulutuksen ulkopuolisuuden käsitettä ja näkökulmaa kohtaan. Tutkimuksemme kannalta huomioitavaa on, ettemme kysyneet ennen haastatteluja juuri mitään taustatietoja, mutta haastatteluissa haastateltavat kertoivat henkilökohtaisiakin asioita. Analyysissä jätimme tutkimuksemme kannalta epäoleellisen tiedon analyysin ulkopuolelle. Tätä pidimme tärkeänä, sillä teemahaastattelun väljemmän struktuurin vuoksi haastattelussa saatetaan kerätä tutkimuksen kannalta epärelevanttia materiaalia (Hirsjärvi & Hurme, 2009, s. 36). Näin ollen myös tutkimustulosten raportoinnissa on pohdittu tarkasti, mitkä tiedot ovat olennaisia tutkimuskysymyksen kannalta. Tutkimuksen tulosten raportoinnissa on otettu huomioon aiheen sensitiivisyys parhaamme mukaan.

6 TULOKSET

Tässä luvussa esittelemme teorialähtöisen sisällönanalyysimme tulokset. Tavoitteenamme oli muodostaa kuvaus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisonttien rakentumisesta sekä rakentumisprosessia määrittävistä tekijöistä. Seuraavissa alaluvuissa kuvaamme jokaisen haastateltavamme toimintahorisontin sekä rakentumisprosessia määrittävät olennaiset tekijät.

6.1 Tessa: palautunut toimintahorisontti

Tessa on nuori, jolla ei ole yläasteen jälkeen suoritettuna toisen asteen koulutusta. Yläasteen jälkeen hän pääsi opiskelemaan turvallisuusalaa. Turvallisuusalan oli tarkoitus toimia pohjana poliisiopinnoille. Tessa kuitenkin sairastui opintojen aikana, jonka takia hänen täytyi lopettaa itselle tärkeä urheiluharrastus. Urheilun päätyttyä tilalle tulivat päihteet, joista lopulta kehittyi riippuvuus. Riippuvuuden kehittymiseen myötävaikutti Tessalla oleva ADHD. Päihderiippuvuuden vuoksi Tessa joutui keskeyttämään turvallisuusalan opinnot ja hänet sijoitettiin kodin ulkopuolelle lyhyeksi aikaa. Tessa oli hetken aikaa ilman mitään koulutuspaikkaa. Tämän jälkeen Tessa siirtyi TUVAlle eli tutkintokoulutukseen valmistamaan koulutukseen. Tämä oli ainut paikka, jossa päihderiippuvaisena oli mahdollista opiskella. TUVAlla Tessa opiskeli noin vuoden, mutta nämäkin opinnot päättyivät lopulta päihderiippuvuuden takia eivätkä opinnot tuntuneet merkityksellisiltä.

Mulla loppu urheilu, kun mä sairastelin ja sain semmosen [sairauden]. Tota sitten mä ehkä etin jotain siihen urheilun tilalle ja sitten helpostihan mulle ADHD:lle tuli päihteet kuvioihin ja sitten mä hetken aikaa siinä päihderiippuvaisena elinkin sitten, että siinä oli jonkun aikaa siinä välissä turvallisuusalan ja TUVAn välissä, että mä en ollu missään. Et koitettiin että niinku niinku väliaikasta paikkaa, mihin voi ottaa tämmösen ihmisen, jolla on päihdeongelma niin sit se oli se TUVA se ainoo vaihtoehto. Sit se TUVAKin loppu jossain vaiheessa sen takia, että olin kun mulla oli se päihderiippuvuus.

TUVAn lopulla Tessa pääsi ystävänsä kautta palkattomaan työharjoitteluun ravintola-alalle, minkä jälkeen hän työskenteli siellä myös hetken aikaa palkallisena. Tämä työpaikka oli Tessalle tärkeä ja auttoi häntä eteenpäin elämässä. Tessa on nyt pystynyt palaamaan takaisin urheilun pariin ja toipunut päihderiippuvuudesta. Tällä hetkellä hänen toimintahorisontissaan on mielenterveys- ja päihdetyön ammattitutkintoon hakeminen sekä töiden etsiminen ennen mahdollista koulun alkua.

Tessalla on paljon aiempaa työkokemusta, mikä voidaan nähdä pääomana tulevan työnhaun kannalta. Tessa on päässyt työskentelemään monipuolisissa työtehtävissä, vaikka hänellä ei ole ammatillista tutkintoa. Työkokemusta on kertynyt vanhusten viriketoiminasta, mielenterveys- ja päihdekuntoutujien kuntoutuspaikasta, pikaravintolaketjuista sekä eläinten kanssa työskentelystä perheen kautta. Viimeisin työkokemus ravintola-alalla oli merkittävin Tessian toimintahorisontin kannalta, sillä hän oli pohtinut matkailu- ja ravintola-alaa yhtenä tulevaisuuden vaihtoehtona TUVAn aikana. Hän kuitenkin huomasi, että työ oli hänelle liian rutiininomaista ja kävi tylsäksi. Näin ollen ravintola- ja matkailuala rajautui pois Tessian toimintahorisontista.

TUVAn aikana mä vielä muistan, että mä halusin lähteä ravintola-alalle tai matkailualalle ja sit ehkä ton [työn] jälkeen mulla tuli vasta semmonen, että ei todellakaan kummallekaan. Et se oli siltä kannalta ihan hyvä. Onneks en kerenny silloin hakkees sinne kouluun.

Muita Tessaa kiinnostaneita ammatteja ovat olleet eläinlääkäri ja lastenohjaaja mutta ne ovat lopulta rajautuneet pois toimintahorisontista itsetuntemuksen lisääntyessä. Tessalle työssä tärkeä ominaisuus on ihmisläheisyys, mikä korostuu kaikissa hänen pohtimissaan ammateissa. Tällä hetkellä vahvimpana Tessian toimintahorisontista olevat vaihtoehdot ovat sosiaali- ja terveysala sekä poliisikoulutus, joita hän on pohtinut jo yläasteikäisestä asti. Tessian tavoitteena on syksyllä päästä opiskelemaan mielenterveys- ja päihdepuolelle. Varavaihtoehtoina hänellä on ensihoito sekä turvallisuusala. Mielenterveys- ja päihdepuolen opinnot

tulivat Tessan toimintahorisonttiin oman sairastumisen kautta. Tässä työssä Tessa pystyisi toimimaan vertaistukena ja se antaisi mahdollisuuden työskennellä lastensuojelun parissa, minkä Tessa kokee mielenkiintoiseksi.

No ihan ensinnäkin se päihdeongelma, sillä siis musta tuntuu, että mä on entistä fiksumpi sen jälkeen ja totaa siitä mulle tuli se, että mä haluan lähteä mielenterveys- ja päihdepuolelle opiskelemaan, koska sitä kautta voi päästä, vaikka lastensuojeluun töihin ja lastensuojelukin työnä ois tosi mielenkiintonen...

Näiden opintojen jälkeen hänen toimintahorisontissaan on mahdollisena suunnitelmana suorittaa vanginvartijan koulutus sekä poliisiopinnot. Mielenkiintoa poliisiin työtä kohtaan Tessa perustelee oman persoonallisuutensa kautta. Hän on johtajatyypinen ja ymmärtäväinen ihminen, mistä olisi poliisin työssä hyötyä. Hänen isänsä toimii johtotehtävissä ja Tessa peilaa omaa johtamistaipumustaan isäänsä. Vanginvartijan koulutus olisi puolestaan työmarkkinoiden sekä koulutuksen rakenteen näkökulmasta hyvä pohja poliisiopintoihin. Tessalla olisi näin ollen mahdollista työskennellä vanginvartijana samalla, kun hän opiskelisi poliisiksi. Vanginvartijan ammatti on kuitenkin toimintahorisontissa vain poliisin ammattiin kouluttautumisen näkökulmasta ja se rajautuu pois pidemmän ajan työtä ajatellen.

Se oli se ois oikeestaan niinku tarkoitus lähteä, jos lähtee poliisiks nii käyä ensin se vanginvartijan koulutus ja sitten jos joskus pääsee poliisikouluun niin tehdä sitten siinä ohella niitä vanginvartijan töitä, että se oli ehkä semmonen ykkönen mutta sit ku mieltii, että jäis vanginvartijaks niin ei se ehkä ihan toimis. Niin se on kuitenkin tienaa aika paljon näistäkin niin se on semmosta koiran työtä, jos sanotaan et sit pitäis päästä johonki vähän korkeemmalle kouluttautumaan.

Tessalle on tärkeää, ettei hän jää pitkäksi aikaa ilman työ- tai koulutuspaikkaa. Hänen habituksessaan näkyy vahva tavoitteellisuuden skeema ja suuret odotukset itseä kohtaan, minkä vuoksi ammatillisen tutkinnon puuttuminen on aiemmin hävettänyt. Habituksessa korostuu vahva luotto omaan osaamiseen ja kykyihin. Hän luottaa siihen, että pystyy itse vaikuttamaan toimintahorisontissa oleviin unelmiin omaan parhaaseen pyrkimällä. Tessa kuitenkin tiedostaa

ADHD:n ja päihderiippuvuuden olevan merkityksellisiä tekijöitä hänen unelmiensa toteutumisen kannalta. Tessan mukaan ne tulevat aina olemaan jollain tavalla läsnä hänen elämässään. Opintojen ja työn kautta hän pystyisi toimimaan esimerkkinä ja normalisoimaan ADHD:ta ja päihderiippuvuutta.

Ne on ehkä semmoset ADHD ja päihdeongelma on kyllä ne, mitkä niinku mulla tulee kaikessa näkyville tai sillä tavalla kaikessa, että ainahan mä tuun olemaan päihderiippuvainen, vaikka kasvankin ja aina mulla tulee olee ADHD. Sit se, että ehkä sais näyttää niille niinku sen työn tai opiskelun kautta muillekin, että tää on ihan normaalia, että silleen.

ADHD on vaikeuttanut opintoihin keskittymistä yläasteelta saakka. Tessa on kuitenkin löytänyt ADHD:n kanssa elämiseen helpottavia keinoja, mutta kaipasi vielä lisää konkreettisia neuvoja. Päihderiippuvuuden vuoksi Tessan toimintahorisontista rajataan pois opiskelu kotipaikkakunnalla. Tessa kokee tarvitsevänsä uuden alun ja tiedostaa päihteidenkäytön aikaan tulleiden tuttavuuksien vaikuttavan hänen elämäänsä negatiivisesti.

Tessalla on kuitenkin paljon positiivisia sosiaalisia suhteita eri kentillä, jotka ovat määrittäneet hänen toimintahorisonttinsa rakentumista. Sisarukset ovat kannustaneet Tessaa ja vahvistaneet hänen suuntautumistaan ammatillisiin opintoihin. Vanhempi sisko on kouluttautunut korkea-asteelle asti ja häneltä Tessa saa kulttuurista pääomaa opintoihin liittyvien neuvojen muodossa. Vanhemmat puolestaan arvostavat enemmän lukiota ja kehottivat hakemaan sinne yläasteen jälkeen. Tessa laittoikin aiemmin yhteishaussa vanhempien toiveesta ensimmäisiksi hakukohteiksi lukioita. Tessa oli kuitenkin tyytyväinen, kun yläasteen keskiarvo ei niihin riittänyt ja pääsi opiskelemaan haluamalleen turvallisuusalalle. Tessan sairastumisen myötä vanhemmat ovat kuitenkin kasvaneet ja alkaneet tukea Tessaa hänen omien haaveidensa toteuttamisessa. Tessalle merkityksellisin tuki päihderiippuvuuden aikana oli hänen paras ystävänsä, joka tuki eikä määritellyt häntä päihdeongelman kautta.

Sairastuminen ja siitä seurannut päihderiippuvuus sekä riippuvuudesta toipuminen ovat keskeisimmin Tessan toimintahorisontin rakentumista määrittäviä käännekohtia ja rutiineja, jotka kietoutuvat yhteen. Sairastuminen johti muuttuneeseen rutiiniin, jossa urheilijan identiteetti ei ollut enää saavutettavissa. Tämän seurauksena alkanut päihderiippuvuus muutti hetkeksi täysin toimintahorisonttia, kun turvallisuusalan opinnot oli keskeytettävä, eivätkä aiemmin pohditut vaihtoehdot olleet enää saavutettavissa. Toimintahorisonttiin tuli hetkellisesti matkailu- ja ravintola-alan opinnot, jotka kuitenkin rajoutuivat pois ristiriitaisen rutiinin myötä, kun Tessa työskentelyn kautta huomasi, ettei ala sopinutkaan hänelle. Toipumisen edetessä toimintahorisontti palautui sellaiseksi kuin se oli ennen sairastumista. Sosiaali- ja terveysalan opinnot muuttuivat kuitenkin tässä hetkessä ensisijaisiksi. Päihderiippuvuus suuntasi toimintahorisonttia mielenterveys- ja päihdetyötä kohti, mutta poliisin ammatti pysyi edelleen osana toimintahorisonttia sosiaali- ja terveysalan jälkeisiä opintoja ajatellen.

6.2 Kalle: kahtiajakautunut toimintahorisontti

Kalle on ylioppilas sekä suorittanut muutamia vuosia sitten puuteollisuuden perustutkinnon. Kouluttautumiseen inspiroi läheinen suhde ukkiin, joka työskenteli rakennusalalla. Kalle teki ukin kanssa puutöitä ja ukin kuoltua lukioaikana, Kalle halusi itse jatkaa ukin työtä.

Ton puualan yks asia, mikä sai valitsemaan, oli varmaan kuitenkin myös ukki, koska sitten ukki oli [rakennusalalla] aikoinaan itekin. Ukin kanssa tehtiin niitä puutöitä ja semmosta niin se on varmasti silleen, mikä on vaikuttanu.

Ukin kuolema itessään on sitten just ollu. Oli myös se, että sai jatkaa sitä työtä, että oli sillä tavalla mm silleen niin.

Kalle ei kuitenkaan valmistuttuaan pystynyt työskentelemään puualalla kokoikäisesti, koska lukioaikana alkanut tinnitus paheni puualan opintojen aikana. Lukioaikaan liittyi myös keskittymishankaluuksia, ulkopuolisuuden kokemusta sekä ahdistuneisuutta, mitkä vaikeuttivat kouluun menemistä ja heikensivät

opiskelumotivaatiota. Kalle haki ahdistuneisuuteen tukea vasta ammattikoulun psykologilta, mikä johti mielenterveyden paranemisprosessin käynnistymiseen. Ilman työ- ja koulutuspaikkaa jääminen kuitenkin heikensi Kallen tilannetta. Muutaman vuoden aikana sosiaalisten kontaktien määrä väheni vähitellen ja Kalle vietti suurimman osan ajasta yksin kotonaan.

Sattuman kautta Kallen elämä sai kuitenkin uuden suunnan. Kalle oli unohtanut täyttää kaikki tarvittavat tiedot työttömyyskorvaushakemuksesta, jonka vuoksi häneen otettiin yhteyttä ja ohjattiin ammatinvalintapsykologille. Hän teki Kallelle ammatillisen kuntoutusselvityksen, jonka avulla Kalle pääsi ilman työ- ja koulutuspaikkaa oleville nuorille suunnattuun valmennukseen ja sai päätöksen Kelan tukemasta uudelleenkouluttautumisesta. Valmennuksen kautta Kalle sai tietää avoimesta vapaa-ajanviettopaikasta, joka järjestää vertaisohjattuja luovia ryhmiä. Tämä johti tärkeään oma-aloitteiseen käännekohtaan Kallen elämässä, sillä hän alkoi tehdä siellä vapaaehtoistyötä vertaisohjaajana sekä kartuttamaan sosiaalista verkostoaan ja vuorovaikutustaitojaan. Tämän tapahtuman myötä Kallen toimintahorisontti alkoi laajenemaan merkittävästi.

[Avoin vapaa-ajanviettopaikka] siinä, kun siellä minä oon tosi aktiivisesti vertaisohjaajana ja ylipäättänsä kävijänä sitten siellä ja että se on semmonen ihan tärkeä käännekohta ollu elämässä, kun löys sinne, kun just erityisesti tossa ton puualan loppumisen jälkeen oli pari vuotta pari vuotta tais olla semmosta, että ei oikein tienny, mitä tehdä ja silleen niin siinä on nytten sitten saanu sitten sellasta järkevää tekemistä, mielekästä tekemistä ainakin tähän nytten. Tässä sitten tässä opiskeluiden välillä.

Se [avoin vapaa-ajanviettopaikka] on tosi tärkeä ollu yleisesti, kun että minä olin erityisesti siinä, kun tai vähä niinku semmonen aikajana, että vähemmän ja vähemmän sosiaalinen sitten siinä. Mutta sitten tästä eteenpäin on ihan todella sosiaalinen nykysin kuitenkin, että vähä niinku saanu semmosen kipinän siinä taas sitten ja oppinu olemaan semmonen sosiaalisempi ihminen, että pystyt olemaan ihmisten kanssa eikä vaan kotona olla vaan ja sitten se piti puhua oikeesti ihmisten kanssa niinku avata niitä keskusteluja. Silleen, että tutustua muihin ihmisiin, että se oli tosi vaikea sillon. Nykyään on ihan iso ystäväporukka.

Kalle sai vertaisohjaajana positiivista palautetta osaamisestaan ja tärkeästä roolistaan yhteisöllisyyden tukemisessa, mikä vahvisti hänen minäpystyvyyttään. Tämän lisäksi luoviin ryhmiin osallistuminen ja niiden ohjaaminen vahvistivat

Kallen kiinnostusta luovaa alaa kohtaan, joka muodostaa toisen puolikkaan hänen toimintahorisontistaan. Kallella on paljon luovia harrastuksia kuten piirtäminen, kirjoittaminen ja elokuvat. Luova ala oli yksi vaihtoehto jo lukiossa, mutta puuteollisuuden opinnot menivät silloin edelle. Monet eri suuntaukset luovalla alalla tuntuvat mielenkiintoisilta vaihtoehdoilta mutta vahvimmin toimintahorisontissa esiintyy kuvataiteen opinnot ammattikoulussa. Kuvataiteen opinnot antaisivat laajat mahdollisuudet erilaisiin työtehtäviin kuten animaatioiden, sarjakuvien ja omien kuvataideprojektien tekoon.

Sekin on just, että se taideala. Se on niin laaja käsite mutta kun niin moni asia kiinnostaa siinä. Sitten se ihan kuvataide. Se on ehkä semmonen, että helpoin tietyllä tavalla myös laajin ehkä niistä silleen, kun sitä kuvataidetta sitä pystyy siinäkin monia eri asioita opiskeltas kuitenkin. Sitten se, että sitä pystyy hyödyntämään monessa muussa eri muussa josakin perus kuvataiteilija tai sitten pystyy just jotakin sarjakuvia tai animaatioita ja sitten kaikissa eri muissa muissakin eri projekteissa kuitenkin pystyy hyödyntämään sitä taitoo. Antaa semmoset laajimmat useaan mahdollisimman moneen semmoseen muuhun taiteelliseen alaan

Opinnot järjestettäisiin samassa koulussa kuin puuteollisuuden opinnot, mitä Kalle pitää hyvänä asiana. Koulutusjärjestelmän rakenteet kuitenkin rajaavat tämän vaihtoehdon mahdollista toteutumista, sillä ammatillisen tutkinnon omaavana Kallen on mahdollista hakea kouluun vain jatkuvan haun kautta, jos koulupaikkoja vapautuu tai jää täyttämättä. Viime vuonna jatkuvan haun kautta ei valittu yhtään opiskelijaa. Kouluun pääseminen lisäksi Kalle pohtii taitelijan toimeentulon epävarmuutta.

Toisen puolen Kallen toimintahorisontista muodostaa insinööriopinnot korkeakoulussa. Insinöörin ammatti on alkanut kiinnostaa harrasteryhmässä toimimisen ja siellä tehtyjen projektien kautta. Kalle on tällä hetkellä mukana robotin rakennusprojektissa, joka sisältää ohjelmointia ja suunnittelua. Se on tuntunut hänestä mielekkäältä toiminnalta ja inspiroinut kohti insinöörin ammattia. Kalle pohtii valinnassaan paljon työmarkkinoiden mahdollisuuksia ja rakenteita. Insinöörien hyvä työllisyystilanne ja palkkaus houkuttelee.

Joo koska se insinööri juttu esim. kiinnostaa vähän oikeesti kun minä oon tuolla [harrasteryhmässä]

Se insinööriala ois silleen, että tosi iso plussa se työllistyminen ja hyvä palkka tietenkin myös se mikä on sitten semmonen ja se on silleen hyvä sit se kuitenkin on ihan mielekästä puuhaa kuitenkin sitten se, mitä oon huomannukin tossa.

Kalle tarvitsisi insinööriopintoihin hakeutumisessa tukea matemaattiseen osaamiseensa ja hän tiedostaa opintojen olevan vaativammat verrattuna kuvataideopintoihin. Matematiikka on aina kiinnostanut häntä, mutta lukio-opinnoissa kohdatut haasteet vaikuttivat matematiikan opiskelumotivaatioon ja aineessa suoriutumiseen. Hän aikoi ilmoittautua matematiikan kertauskurssille oman osaamisen kehittämistä varten. Kallelle on kuitenkin epäselvää, minkä alan insinööri hän haluaisi olla.

Kalle kuvaakin, että hänen on aina ollut hankalaa tehdä päätöksiä, mikä linkittyy osaltaan keskittymisen haasteisiin. Päätöstenteon hankaluus korostuu hänen habituksessaan ja omien päätösten tueksi kaivataan muita ihmisiä. Muiden kanssa juttelusta on apua sekavien ajatusten selkiyttämässä, joihin hän saa esimerkiksi tukea opinto-ohjaajalta. Keskusteluapuna on toiminut myös äiti, jonka merkitys toimintahorisontin rakentumisessa on keskeinen. Äiti on tukenut Kallea opinnoissa ja auttanut valitsemaan puualan opinnot lukion jälkeen. Ilman äitiä päätöksenteko olisi ollut hankalaa.

Niin mä en olis ite varmaan pystynyt valitsemaan sitä alaa, jos äiti ei ois myös ehdottanut sitä silleen, koska se on vaan niin vaikeeta semmonen valinnan vaikeus semmonen valintojen tekeminen ylipäätäänsä ollu semmonen hankala asia itelle sitten.

Yksinään ollessa mie ja ajatukset on vaan niin kaaottista koko ajan, että ei pysty keskittymään oikeen sitten siihen, kun se ajatuksen on koko ajan silleen, että se pyörii pyörii pyörii, että se ei pysähy ollenkaan, jos sitten just koko ajan liikkeellä niin sitten, jos johonkin pysähtyy tai silleen se... helposti jää se ajatus sitten pois kyydistä siinä sitten unohtuu siinä. Sitten se on, että todella paljon auttaa, kun on joku, jonka kanssa puhua niistä asioista ja auttaa keskittymään.

Ystävän kautta Kallelle puolestaan avautuu toimintahorisonttiin mahdollisuus saada kokemusta ensimmäisestä palkkatyöstä. Kalle voisi mahdollisesti toimia

ystävänsä avustajana toisen avustajan sairastapauksissa tulevaisuudessa. Tärkeiden ihmissuhteiden lisäksi toimintahorisonttia keskeisesti määrittävä tekijä on muutamia kuukausia sitten saatu diagnoosi neuropsykiatrisesta häiriöstä. Diagnoosi on tuonut ymmärrystä omaan toimintaan, ajatteluun ja menneisiin elämäntapahtumiin. Diagnoosi ei rajannut vaihtoehtoja Kallen toimintahorisontista pois, vaan on auttanut Kallea ymmärtämään, millaisiin asioihin hän tarvitsee opinnoissa tukea.

Kallen toimintahorisontin rakentumiseen on mahtunut monenlaisia käännekoh-
tia sekä rutiineja, joista osa on kaventanut hänen toimintahorisonttiaan ja osa laa-
jentanut sitä. Tinnituksen pahenemisesta seurannut muuttunut rutiini rajasi puu-
alalla työskentelyn Kallen toimintahorisontista pois. Lukioaikana alkanut ahdis-
tuneisuus puolestaan kavensi Kallen toimintahorisonttia, sillä se vähensi sosiaa-
listen kontaktien määrää sekä hankaloitti mielekkäiden tulevaisuuden suunnitel-
mien muodostamista puualan opintojen päätyttyä. Kalle sai kuitenkin uutta
suuntaa elämälleen tutustuttuaan avoimeen vapaa-ajanviettopaikkaan. Tämä
auttoi häntä sosiaalisten suhteiden luomisessa ja vahvistavien rutiinien kautta li-
säsi mielenkiintoa kohti luovaa alaa, jota hän oli pohtinut jo lukiossa. Harraste-
ryhmässä toimiminen on kuitenkin sosialisovien rutiinien kautta tuonut kuva-
taideopintojen rinnalle toiseksi vaihtoehdoksi insinööriopinnot. Toimintahori-
sontti on nyt jakautunut ja vetää Kallea kahteen eri suuntaan. Valintaa punnitaan
intohimon ja käytännöllisyyden välillä.

Vaikka siis tuntuu mielekkäältä se insinöörialia niin se on enemmän se on todella paljon
semmonen, että intohimoa vastaan semmonen käytännöllisyys varmaan sitte siinä.

Vaikka Kelan maksama uudelleen koulutus tukee Kallea taloudellisesti, aiheuttaa
se Kallelle lisää haasteita valintaan, sillä hän haluaisi käyttää tämän tilaisuuden
oikein. Valintaa määrittävät keskeisesti ympäristön rakenteet ja mahdollisuudet
sekä muiden antama tuki päätöksenteossa.

6.3 Elli: vähitellen kehittynyt toimintahorisontti

Elli on valmistunut vuosi sitten lukiosta ja on tällä hetkellä välivuodella. Lukion hän suoritti neljässä vuodessa. Elli päätti pitää välivuoden, jotta saisi selkeyttä tulevan urapolun suunnalle sekä vahvistettua omaa jaksamistaan, joka heikkeni vanhemman sairastuttua lukioaikana. Tästä pakotetusta käännekohdasta seurasi Ellin oma sairastuminen ja hän kuvaa sen olleen merkittävin syy sille, miksi hän on jäänyt jumiin työn ja koulutuksen suhteen. Toimintahorisontti on ollut epäselvä ja rakentunut vähitellen kohti valtiotieteen opintoja. Omien voimavarojen kartuttaminen on ollut tärkeää tulevan koulutusvalinnan kannalta ja Ellin vointi on välivuoden aikana kohentunut. Voinnin kohenemiseen on auttanut se, että Elli on työskennellyt välivuoden aikana keikkatöissä koko-aikatoimen sijaan.

En oo vielä kokopäivätyössä ollut tän niinku välivuoden aikana vaikka silleen on ollu semmonen paine pitäiskö hank.. hakea ja sit kuitenkin keskittyny siihen voinnin kohenemiseen ja siihen mihin haluaa sit hakee niinku välivuoden jälkeen niinku kouluun.

Elli on työskennellyt ilman ammatillista tutkintoa omaaville tyypilliseen tapaan keikkaluonteisessa työssä, mikä on välillä aiheuttanut hänelle häpeän tunnetta. Elli on välivuoden ajan työskennellyt vaatekaupoissa sekä astiahuollossa. Tämän lisäksi Elli on työskennellyt kahtena kesänä jäätelökioskillla. Ellin aiemmat työkokemukset ovat vahvistaneet hänen itsetuntemustaan ja rajanneet tietynlaisia työn ominaisuuksia pois toimintahorisontista. Elli kuvaa, että liika hektisyys, työasioiden vaihtuminen sekä kiire kuormittavat häntä liikaa. Asiakaspalvelun hän kokee itselleen luontevaksi, mutta ei halua siitä tulevaisuuden ammattia. Elli kuvaa aiempien työtehtävien sopivan elämän välivaiheisiin, mutta ne eivät ole selkeästi määrittäneet ammatillisia haaveita.

Ellin ammatilliset haaveet ovat syntyneet vähitellen. Hänellä ei ole koskaan ollut haaveammattia, eikä hän vielä lukioaikana tiennyt, mitä haluaisi tulevaisuudessa tehdä. Elli kuvaa uraa liittyvien ajatusten olleen vaihtelevia ja epäselviä.

Mulla ei oikeestaan koskaan oo ollu semmosta vahvaa haaveammattia. Että se ei oo ikinä ollu mitenkään selvä, että on aina ollu semmosia pieniä ajatuksia.. Ajatuksenjuoksua, että hetkonen mä voisin lähtee tonne ja tonne ja sit ne lähtee pois taas yhtä nopeesti, että ne vaihtelee koko ajan. Että ei oo mitään selkeätä.

Hän kertoo ainoastaan lukiossa pohtineensa taidealaa yhtenä vaihtoehtona, sillä on aina harrastanut tanssia. Tämä vaihtoehto ei ole kokonaan rajautunut pois, mutta ei ole ainakaan tässä hetkessä Ellille ajankohtainen.

Elli kertoo nyt pohtineensa alavaihtoehtoina hallintotieteitä, sosiologiaa sekä sosiaalityötä. Hän kertoo olleensa pitkään kiinnostunut yhteiskuntatieteistä, politiikasta ja historiasta. Elli oli väli vuoden aikana sattumalta huomannut valtiotieteen opinnot. Elli oli perehtynyt opintoihin tarkemmin ja huomannut koulutuksen sisältävän juuri sellaisia opintoja, joita hän haluaa tulevaisuudessa opiskella. Elli oli kuitenkin epäillyt omia kykyjään ja pohtinut aluksi keskittyvänsä hallintotieteisiin hakuun, koska sinne on helpompi päästä. Lopulta Ellin toimintahorisontti vahvistui ja hän päätti hakea opiskelemaan valtiotiedettä, koska se on muuten hänen unelma-alansa. Tulevaisuuden haaveessa on myös tärkeää päästä muuttamaan uudelle paikkakunnalle.

Mä oon sitten sivusilmällä huomannu sit [valtiotieteen opinnot] Mä olin silleen omg tää vaikuttaa niin ihanalta ja kaikki nää käyny lukee kaikki ne opintopolusta, mitä nää opinnot sisältää niin on ollu silleen, että nää kaikki on silleen, mitä mä haluan opiskella mutta sitten on ollu semmonen niinku doubt siihen suhteen, että riittääkö omat niinku taidot ja pääsiskö sinne kouluun. Niin sit on ollu vähä silleen noo ehkä mä nyt keskityn tähän hallintotieteeseen tänne on ehkä helpompi päästä mutta kyl mä niinku sit loppujen lopuks tän vuoden aikana ollu silleen, että kyl mä haluan kokeilla ja yrittää päästä.

Elli tuo esille, että päästäkseen toimintahorisonttinsa sisältämiin haaveisiin, hän toivoisi tukea ADHD:seen. ADHD diagnosoitiin hänelle vasta täysi-ikäisenä ja se on auttanut Elliä ymmärtämään itseään paremmin. Hän kaipaisi kuitenkin vielä konkreettista tukea ADHD:n kanssa navigoimiseen opiskeluiden ja arjen järjestämisen näkökulmasta. ADHD ei ole kuitenkaan rajannut vaihtoehtoja Ellin toimintahorisontista. Hän ohjautui opinto-ohjaajan kautta erityisopettajalle, jonka

on tarkoitus tukea Elliä. Erityisopettajan tuki voidaan tulkita yhdeksi sosiaalisiksi resurssiksi, mikä auttaa Elliä pääsemään tavoitteisiinsa.

Erityisopettajan lisäksi Ellillä on paljon sosiaalisia suhteita eri kentillä, jotka ovat tukeneet toimintahorisontin rakentumisessa. Ellillä on paljon sosiaalista pääomaa, mikä on tukenut häntä urapolulla. Sisarukset ja ystävät ovat kannustaneet häntä tavoittelemaan omia unelmia ja motivoineet eteenpäin. Opinto-ohjaajat eri asteilla ovat osanneet neuvoa erilaisissa koulutukseen liittyvissä asioissa. Vanhemmat ja sisarukset ovat puolestaan tukeneet itsetuntemuksen kartuttamisessa, sillä he tuntevat Ellin persoonan ja osaavat pohtia, millaiset koulutukset ja työolosuhteet hänelle voisivat sopia. Toisaalta vanhemmat ovat välillä painostaneet lähtemään opiskelemaan sekä ottamaan lisää töitä. Vanhemmille on tärkeää, että elämässä menee eteenpäin, eikä jää paikalleen. He ovat ehdottaneet välillä eri aloja sillä perusteella, että sinne Elli pääsisi. Tulkitsemme, että vanhemmat vertaavat siirtymää koulutukseen ja työelämään oman sukupolvensa nuoruuteen, joka ei ole verrattavissa nykyisen sukupolven (Ks. Wyn & Woodman, 2006, s. 495–498). Elli on kuitenkin osannut pitää kiinni omista suunnitelmista ja tavoitteista tulevaisuuden suhteen.

Välillä se menee jopa vähän vanhemmilla jopa siihen, että kunhan mulla on vaan joku koulutus, että välillä ne unohtaa sen, että mullakin on oma suunnitelma valmiina, että mihin mä haluan ja mihin mä tähtään. Ne saattaa unohtaa sen niin ne saattaa vaan jotenkin ehoittaa, että lähtisit tonne opiskelemaan, että tuolla on tonne sä pääset. Silleen vaan sen pääsemisen takia, että mä pääsisin jonnekin opiskelemaan ja se välillä menee siihen. Niin se vähän turhauttaa, mutta sit tietää, että niillä on vaan semmonen vanhanaikainen ajatus, että kunhan vaan etenee eikä jää paikalleen.

Ellin toimintahorisontin rakentumisessa korostuvat kehitykselliset rutiinit, koska päätös jatkokoulutusvalinnasta on syntynyt vähitellen kehityksen ja itsetuntemuksen kautta, jota on kartutettu välivuoden aikana. Välivuoden pitämiseen johti lisäksi pakotettu käännekohta eli vanhemman sairastuminen. Tästä seurannut jaksamisen heikkeneminen on ollut Ellin toimintahorisontin rakentumista keskeisimmin määrittävä tekijä, sillä se on rajannut pois itselle mahdollisia

työtehtäviä sekä pidentänyt jatkokoulutusvalinnan tekemistä. Ellin voinnin kohtumisen on puolestaan mahdollistanut omien toiveiden tutkimisen ja näin ollen laajentanut toimintahorisonttia. Jaksamisen lisäksi koulutusjärjestelmän rakenteet ja käsitys omista kyvyistä ovat määrittäneet urapohdintoja. Valtiotieteen opintoihin hakeminen meinasi jäädä kokonaan pois toimintahorisontista, koska sisäänpääsy kouluun on hankalaa ja omat kyvyt epäilyttivät Elliä. Lopulta väli vuoden aikana Ellin kiinnostus tätä alaa kohtaan vahvistui ja siitä tuli keskeisin osa Ellin toimintahorisonttia.

6.4 Sara: vankka toimintahorisontti

Sara on käynyt aiemmin lukion ja suorittaa tällä hetkellä hallintotieteiden opintoja avoimessa yliopistossa. Opintoja hän on suorittanut lukion jälkeen useamman vuoden välillä taukoa pitäen. Hän tavoittelee opiskelupaikkaa yliopistossa oikeustieteen tai hallintotieteiden alalla tulevassa korkeakoulujen yhteishaussa. Yhteishaussa hän on hakenut oikeustieteen yliopisto-opintoihin aiemmin kuusi kertaa. Lisäksi Sara on tehnyt lukion jälkeen silloin tällöin keikkatöitä. Viimeisimmässä keikkatyössä hän on ollut noin kuukausi sitten ja tätä ennen noin puoli vuotta sitten. Hän on työskennellyt muun muassa siivoojana ja varhaisjakelijana. Nämä työkokemukset eivät ole määrittäneet Saran urasuunnitelmia muutoin kuin vahvistamalla käsityksiä itselle mieluisan työn ominaisuuksista. Näiden kokemusten perusteella Sara koee, ettei esimerkiksi fyysinen työ sovi hänelle. Myös vuorotyö on hänen mukaansa haastavaa vaihtelevien päivärytmien vuoksi.

Sara on ollut aiemmin kiinnostunut lääkärin ammatista. Hän kuitenkin huomasi lääkäriksi opiskelun vaativan matemaattista osaamista, joka on peruskoulusta asti tuntunut hänestä haastavalta. Tästä syytä hän sulki myöhemmin tämän vaihtoehdon pois. Hän ei myöskään koe lääkärin työhön sisältyvää vastuuta itselleen mieluisaksi. Lukiossa herännyt kiinnostus psykologiaan ja johtamisen tehtäviin on ohjannut Saraa hakemaan oikeustieteen ja hallintotieteiden opintoihin. Sara

pohtii mahdollisia uravaihtoehtoja vahvasti omista lähtökohdistaan ja kiinnostuksenkohteistaan käsin. Vaikka toimintahorisontista on rajautunut aiemmin pois lääkärin työ, on rajaus tapahtunut pikemminkin työn ominaisuuksien, omien vahvuuksien ja toiveiden yhteensopivuuden kautta. Matemaattisten oppiaineiden haastavuudesta huolimatta Sara kertoo yhdeksi vaihtoehdoksi myöhemmin tulevaisuudessa myös insinöörin opinnot korkeakoulussa.

Saran toimintahorisontissa näkyy hyvin vahvasti yliopisto-opinnot oikeus- tai hallintotieteissä. Toimintahorisontin rakentumista määrittänyt keskeinen tekijä ympäristön rakenteiden näkökulmasta on se, miten erilaiset tutkintonimikkeet voivat pätevittää ammatillisesti toisiaan läheisesti muistuttaviin työtehtäviin. Oikeustieteellinen ala on kiinnostanut Saraa jo pitkään. Hän on viime aikoina tutustunut myös hallintotieteiden alaan, johon on hänen mukaansa helpompi päästä opiskelemaan, mutta työtehtävät ovat kuitenkin lähellä oikeustieteen alan tehtäviä. Tämä on laajentanut hänen tulevaisuutensa uravaihtoehtoja kuitenkin niin, ettei hän koe joutuneensa luopumaan omista mielenkiinnonkohteistaan.

...yläasteella en tiää mistä se haave tuli, että mä haluan olla asianajaja. Niin siks oon käynyt tota niitä kursseja avoimessa yliopistossa... Hmm... Mut siis sitte toi hallintotiede tuli sitten jossain vaiheessa mieleen, koska se on niinku melko samankaltanen tutkinto mutta sinne on helpompi päästä. [...] Nii en oo vielä poissulkenut, että aionko tota työskennellä hallintotieteen alalla vai oikisen tota mutta molemmilla koulutuksilla pääsee melkein niinku samoihin työpaikkoihin.

Saralla on suhteessa hakemaansa alaan jo kulttuurista pääomaa. Pääomaa on kertynyt kansanopistosta, jossa hän opiskeli lukio-opintojen jälkeen. Opinnot tukivat Saran ymmärrystä alan käsitteistä, ja hän pystyi lukemaan oikeustieteellistä tekstiä paremmin myös itsenäisemmin. Samalla tämä kokemus vahvisti hänen kiinnostustansa alaa kohtaan. Lisäksi hän on saanut tukea aiemmin haasteena kokemiinsa opiskelutaitoihin muun muassa nuorten ohjauspalveluiden opiskelutyöpajasta sekä valmennuskursseilta. Tulkitsemme Saralla olevan myös taloudellista pääomaa niin, että hän on voinut osallistua useana vuonna oikeustieteel-

lisen opintojen valmennuskurssille. Hänen opiskelukokemuksensa sekä opiskeluun saatu tuki ovat tuoneet hänelle selkeästi pääomaa, jota hyödyntää opiskelussa.

Mä olin siellä [kansanopistossa] yhdeksän kuukautta ja se oli vähä niinku sisäoppilaitos, että siellä käytiin kursseja ja siellä asuttiin ja hmm... Nii ennen sitä silloin ekana välivuotena mä en ymmärtäny niistä kursseista mitää nii se opisto autto niinku mua öö ymmärtämään sitä oikeudenkielistä tekstiä paremmin.

Saran kentällä merkittäviä sosiaalisia suhteita ovat muun muassa perhe, samalle alalle opiskelemaan hakeva ystävä ja muut ystävät. Heiltä Sara on saanut tukea ja kannustusta koulutusvalintoihin. Lisäksi samalle alalle hakeva ystävä pitää yllä motivaatiota, kun avoimen yliopiston kursseja on voinut suorittaa yhdessä. Hänen äitinsä on lisäksi suositellut aikaisemmin oikeustieteellistä alaa. Läheisten rooli näyttäytyy Saran valintoja vahvistavana tekijänä, eikä hän koe lähipiiristään tai muualta ulkopuolelta tulevia paineita.

No he [vanhemmat] on niinku kannustanu mua aina opiskeleen ja... Niinku... Hmm... Et he ei oo niinku painostanu mihinkään ammattiin vaan on ite saanu päättää. On he kuitenkin suositellu, muistan että mun äiti suositteli mulle tota... Oikista mulle ehkä jossain vaiheessa.

[...]

Sitte. Siellä kansanopistossa mä tutustuin yhteen nykyiseen kaveriini. Nii hänellä on niinku... Öö... Samat urasuunnitelmat. Nii ollaan hänen kanssa opiskeltu yhdessä nii... Silleen niinku onpi pysyny se motivaatio yllä vaikka se ois välillä laskenu. Nii että ei oo yksin silleen tekemässä noita kursseja. Ja sitte pystyy kysymään, jos on vaikeuksia.

Sara on tällä hetkellä pian päättyvässä kuntoutustoiminnassa, josta hän on saanut apua muun muassa arjen rytmittämiseen edellisenä vuonna diagnosoidun ADHD:n kanssa. Sara kertoo diagnoosin lisänneen hänen itsetuntemustaan, kuten esimerkiksi ymmärrystä aiemmista kokemuksista opiskelun suhteen. Myös kuntoutuksen avulla Sara on oppinut, miten ADHD näkyy hänen arjessaan. Ul-

kopuolelta asetetut rutiinit ja säännöllisyys tulevassa työssä ovat Saralla tärkeässä roolissa. Esimerkiksi yrittäjyys ei ole vaihtoehto, sillä hän kokee rutiinien muodostamisen täysin itsenäisesti haastavana.

...ku on semmonen säännöllinen työ jossa niinkun herätään tiettyyn aikaan aamusta... Nii se on mulle niinku toimiva. Että en niinku pystyis kuvitteleen itteeni esimerkiksi yrittäjänä, että pitäs niinku ite se työtahti määritellä. Koska mulla helposti menee kaikki hommat iltatyöks. Niin tota et on siis niinku ihan niinku määritely millonka on ruokatauot ja tällaset nii se tekee elämästä paljon helpompaa.

Saran toimintahorisontti on suuntautunut vahvasti oikeustieteen sekä nykyisin myös hallintotieteiden yliopisto-opintoihin. Toimintahorisontin rakentumisessa korostuu oma-aloitteinen käännekohta, eli kansanopistolle hakeutuminen ja tätä seurannut vahvistava rutiini opiskelun aikana. Nämä yhdessä avoimessa yliopistossa opiskelun kanssa ovat kerryttäneet Saralle kulttuurista pääomaa suhteessa hänen hakemaansa alaan. Saran toimintahorisontti on pysynyt lukio-opintojen jälkeen usean vuoden ajan samankaltaisena, vaikka hän ei useista yrityksistä huolimatta ole vielä päässyt opiskelemaan. Sara on kuitenkin laajentanut toimintahorisonttiaan toiselle samankaltaiselle alalle. Sara on saanut toimintahorisonttinsa rakentumiseen vahvistusta monesta eri lähteestä. Kentän suhteet ovat tukenet häntä koulutusvalinnassa sekä opinnoissa. Nämä yhdessä Saran oma-aloitteisten käännekohtien ja vahvistavat rutiinien kanssa ovat muodostaneet vankat toimintahorisontin raamit.

6.5 Emilia: muotoutuva toimintahorisontti

Emilia on suorittanut peruskoulun ja aloittanut aiemmin ammattikoulussa kolmen eri tutkinnon opiskelun, mutta joutunut keskeyttämään opintonsa vaikeiden elämäntapahtumien ja oppimisvaikeuksien vuoksi. Viimeisimmistä opinnoista on aikaa useita vuosia. Ravintola-alan opinnot Emilia joutui keskeyttämään mielenterveyden haasteiden vuoksi. Viimeisimmät opinnot liiketalouden alalla keskeytyivät puolestaan oppimisvaikeuksien ja niihin saadun vähäisen tuen vuoksi. Työkokemusta Emilialla on lyhyiden työjaksojen muodossa muun

muassa päiväkodista ja kaupasta. Emilialla on suhteessa työntekoon vähäisesti kulttuurista pääomaa ja hän jälkeinpäin toivoisi saaneensa lapsuudessaan enemmän kannustusta töihin menemiseen. Hän ei ole esimerkiksi ollut kesätöissä eikä kotona ole edellytetty muutoin työhön menemistä. Tässä yhteydessä hän kertoo esikuvakseen äidin, joka on tehnyt nuoresta asti töitä monipuolisesti eri tehtävissä.

No mun äitihän on ollu aikalailla semmonen tosi työtä tekevä [naurua]. Et sehän niinku ihan mitä mä muistan pienestä asti nii se oli koko ajan töissä. Ja sit että sillä oli oma yritys-kin. [...] Ja sit mä ite ku mietin et mä en oo ikinä ollu kesätöissä. Että silleen et mun äiti on oikeest ollu silleen et se on ihan sieltä pienestä asti tehny töitä. Ja tällai et se on- silleen mietin kunpa mäkin oisin. Tai silleen et mut ois laitettu kesätöihin. Meillä ehkä sai liian helposti niinku kesälomalla rahaa että ei tarvinnu sen rahan eteen tehdä. Niin toiv- oisin toivonu toisin päin. Et ois niinku oltu että meeppä nyt tekee töitä ton rahan eteen.

Emilian koulutuspolulla on ollut monivaiheisia käännekohtia. Hän koki esikoulusta peruskoulun läpi kiusaamista ja kuvaa kokemuksiaan kouluympäristössä yleisesti ottaen turvattomiksi. Emilia kävi alakoulun pienessä kyläkoulussa ja siirtyi suuremman kaupungin yläkouluun. Tämän rakenteellisen käännekohdan myötä koulunkäynnissä tapahtui muutos. Emilialle siirtymä suureen kouluun vaikeutti hänen opiskeluaan ja koulunkäyntiään. Tämä lisäsi hänen koulupoissaolojaan huomattavasti. Koulunkäynnin haasteiden jatkuttua Emilia sijoitettiin lopulta kodin ulkopuolelle toiselle paikkakunnalle, jossa hän kävi peruskoulun loppuun.

Emilia kokee yläkoulun opettajien suhtautuneen häneen negatiivisesti, eikä hänen oppimisvaikeuksiaan aina ymmärretty. Lisäksi osa oppilaista saattoi pilkata vääristä vastauksista luokassa. Nämä kokemukset ovat vaikeuttaneet Emilian koulunkäyntiä myöhemmin ammatillisissa opinnoissa, sillä luokkatilanteet ovat herättäneet ikäviä muistoja. Emilian aiemmat turvattomuuden kokemukset kouluympäristöstä sekä oppimisvaikeudet haastavat Emilian itseluottamusta omien urasuunnitelmien suhteen.

Mä oon niinku aina pelänny sitä koulussaki että jos tää nyt menee väärin. Ja sittehä joskus, ku on ollu ku on pifäny viitata ja sanoa se väärä vastaus nii sitte on saattanu tulla niinku niitä nauruja sitte päälle. Mä veikkaan, että se että mä en luota itteeni just sen takia että ku on niitä yläasteella ja ala-asteella niit kokemuksia just sillä tavalla, että on pilkattu sen jälkeen tai muuta.

Emilian habitusta määrittävät niin mielenkiinnon kohteet, kun taas toisaalta aiempien kokemusten myötä syntynyt epävarmuus omista kyvyistä. Emilialla on selkeitä mielenkiinnonkohteita. Kauneusala on kiinnostanut Emiliaa jo pitkään. Hän kertoo äitinsä sanojen vahvistamana näkevänsä itsensä luovana ihmisenä. Emilia on myös kiinnostunut lasten ja nuorten kanssa työskentelystä. Mielenkiinto tätä alaa kohtaan on noussut hänen omista kokemuksistaan hänen ollessaan sijoitettuna. Hän toivoo voivansa olla samassa tilanteessa oleville nuorille vertaistukena ja näkee nuorten ja lasten tarpeiden kuuntelemisen laajemmin yhteiskunnassa tärkeänä.

Öö no siis mulla on siis ollu no se päiväkotiki on ollu silleen. Se tuli silloin yläasteella myös ku oli tuolla harjoittelussa. Ja sit muutenki ehkä silleen, kun on ollu ite sijoitettuna niin sitten tavallaan halus niitten nuorten kanssaki jotka on kokenu sitä nii silleen. Vois tavallaan niinkun vertaistukeeki antaa. Ja... jotenki semmonen ehkä nyt tällä hetkellä niinku noi nuoret ja lapset ja sitten tommonen, no meikki ja tämmöset alat, kosmetologit ja tämmöset nii ne on ehkä semmoset mitkä tällä hetkellä eniten kiinnostaa.

Emilia kertoo kuitenkin pohtivansa paljon pärjäämistään itseä kiinnostavien alojen opinnoissa. Aiempien kokemusten ja koulumenestyksen pohjalta Emilialle on muotoutunut vahva pärjäämisen skeema.

No siis kyllähän mä oon miettiny et onks noi niinku sit loppujen lopuks silleen oma juttu. Että pärjääkö. Mullaha on ollu aina silleen, että mä en hirveesti oo luottanu itteeni asioissa. Et mä monta kertaa silleen saatan kysyä jossain asiassaki toisten mielipiteitä tosi paljon. Et ku mä en luota silleen tarpeeksi itteeni. Että kyllä mä niinku jossain pärjäisin. Tai et kyl mä niinku osaan tän. Niin tota... Nuoki on ehkä silleen, että en sit tiä pärjäisinkö noissa.

Kysymys pärjäämisestä on ollut osa Emilian koulutusvalintojen pohdintaa jo peruskoulussa, jossa opinto-ohjaajan kanssa mietittiin, mihin Emilia hakee jatko-

opintoihin. Parturikampaajan opinnot olivat Emilialle yksi mielenkiintoisin vaihtoehto peruskoulun loppuessa, mutta päättötodistuksen keskiarvo vaikeutti kouluun pääsyä. Matemaattiset aineet ja kielet ovat olleet Emilialle peruskoulusta saakka haastavia oppiaineita, kun taas taito- ja taideaineet olivat hänelle mieluisia niin koulussa kuin vapaa-ajalla. Emilian kertoman perusteella matemaattiset aineet ja kielet ovat olleet olennaisia oppiaineita jatko-opinnoissa pärjäämisen kannalta. Emilian päättötodistuksen perusteella hän oli peruskoulussa menestynyt taito- ja taideaineissa, mutta Emilia ei mainitse näitä käytettävissä olevina resursseina omien tavoitteiden suhteen.

Emilian toimintahorisontti keskittyy ammatillisen tutkinnon hankkimiseen sekä lähitulevaisuudessa työllistymiseen. Emilia onkin hakenut työtä henkilökohtaisena avustajana. Hän kertoo muiden auttamisen olevan hänelle tärkeä arvo ja kokeekin olevansa lähipiirissään se henkilö, jonka puoleen voi kääntyä avun tarpeessa. Opintojen suhteen Emilia toivoo pääsevänsä opiskelemaan kauneudenhoitoalalle, joka on ollut hänelle jo yläkoulusta lähtien yksi mieluisimmista alavaihtoehtoista. Myös työskentely nuorten ja lasten kanssa on hänelle yksi vaihtoehto. Vaikka Emilialla on selkeitä päämääriä toimintahorisontissaan, ei reitti näihin tavoitteisiin ole vielä selventynyt. Hänellä ei ole tällä hetkellä esimerkiksi tietoa siitä, miten tavoitteisiin voisi päästä. Emilia kokee myös, että hänellä on iso kynnys lähteä opiskelemaan uudelleen ja toivoo rinnalleen tukihenkilöä opintoihin hakeutumisessa.

Emilialla on kuitenkin paljon sosiaalista pääomaa kentällään. Tukea ja kannustusta hän saa ystäviltä, äidiltä, sisaruksilta, sijaisvanhemmilta sekä isoäideiltä. Toinen Emilian isoäideistä tukee Emiliaa myös taloudellisesti kustantaen hänen opiskeluunsa meneviä kuluja. Aiemmin Emilian koulutusvalintaan on liittynyt jollain tapaa ystävä: ammattiopintoja on lähdetty opiskelemaan ystävän kanssa tai ystävän inspiroimana. Välillä ohjauskeskusteluissa eteenpäin menemisestä puhuminen tuottaa Emilialle paineita. Toisenlaiseen rooliin työnhaun suhteen

nousee Emilian veli, jolla ei myöskään ole toisen asteen tutkintoa. Veli on kannustanut Emiliaa työnhakuun, vaikka ammatillista tutkintoa ei olisikaan suoritettuna.

Hmm... No siis mun veli on silleen aika sillä tavalla et sekään ei oo käynny mitään kouluksia. Mutta se on niinkun nytte ollu- onkse nyt neljä vuotta ollu kaupan alalla töissä. Että silleen jollain tasolla et itekki nyt on hakenu töitä.

[...]

Niin mun veli on sillee aika hyvä ollu semmone kannustaja et se on ollu silleen et sä et välttämättä tarvii sitä koulutusta siihen et sä pääset niinkun töihin. Et se on vaa ollu silleen että laitat vaa hakemuksii menemään. Et se on silleen niinku kannustanu mua.

Emialialla on taustallaan monivaiheisia rakenteellisia ja pakotettuja käännekohtia sekä ristiriitaisia rutiineja, kun aiemmat ammattikoulun opinnot ovat keskeytyneet ikävien koulukokemusten, oppimisvaikeuksien ja vähäisen tuen vuoksi. Emilian toimintahorisontin voikin tulkita muotoutuneen useaan kertaan hänen aloittaessaan opinnot uudelleen edellisten keskeydyttyä ja näiden rajauduttua pois itselle sopivista vaihtoehdoista. Tällä hetkellä Emialialla on mielessään selkeä tavoite, mutta hän ei vielä tiedä, miten pääsisi omia tavoitteitaan kohti. Tätä määrittää rajaavasti koulutusjärjestelmän rakenteet, sillä toisen asteen yhteishaussa korostuu vahvasti peruskoulun todistuksen merkitys. Toimintahorisontin rakentumista määrittää yhtä aikaa hänen mielenkiintonsa kosmetologin työtä sekä lasten ja nuorten kanssa työskentelyä kohtaan sekä toisaalta epävarmuus omasta pärjäämisestään. Veljensä kannustamana Emilian toimintahorisonttiin on rakentunut tavoitteeksi henkilökohtaisen avustajan työ lähitulevaisuudessa.

7 POHDINTA

Tutkimuksemme tavoitteena oli teemahaastattelun ja teorialähtöisen sisällönanalyysin keinoin selvittää, millaisia toimintahorisontteja työn ja koulutuksen ulkopuolisille nuorille on rakentunut. Careership-teorian mukaan toimintahorisontin rakentumista määrittävät yksilön kenttä, ympäristön mahdollisuudet ja rakenteet, habitus sekä käännekohdat ja rutiinit (Hodkinson, 2008, s. 5–6) ja tutkimuksemme tarkastelimme myös näiden merkitystä nuorten toimintahorisonttien rakentumisessa. Tavoitteenamme oli täydentää työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria koskevaa tutkimustietoa tuomalla nuorten ääni ja oma näkökulma työllistymistä ja kouluttautumista koskeviin teemoihin. Analyysin lopputuloksena muodostimme viiden haastateltavan toimintahorisontin rakentumisen kuvaukset ja toimme esiin rakentumisprosessia määrittävät tekijät. Seuraavaksi käymme läpi tuloksiamme sekä niiden suhdetta aiempaan tutkimustietoon. Tämän jälkeen siirrymme tutkimusprosessimme luotettavuuden ja jatkotutkimusaiheiden tarkasteluun.

7.1 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme oli, millaiseksi työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit ovat rakentuneet. Tässä tutkimuksessa olemme nimenneet viiden haastateltavan toimintahorisontit palautuneeksi, kahtiajakautuneeksi, vähitellen kehittyneeksi, vankaksi ja muovautuvaksi. Kuten kuvatuista toimintahorisonteista ilmenee, työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten elämäntilanne ja tausta ovat hyvin erilaisia (vrt. Alatalo, ym., 2017, s. 21). Tutkimuksemme nuorten elämässä voidaan tulkita Arnettin (2015, s. 8–9) muotoutuvan aikuisuuden määritelmän mukaisia odotuksia. Jokaisen nuoren tilanteeseen sisältyi näkemys välitilassa olemisesta sekä erilaisten vaihtoehtojen pohtimisesta tai kokeilusta työn ja kouluttautumisen suhteen. Jokainen haastateltavamme oli tulevaisuuteen suuntautunut ja lähitulevaisuuden tavoit-

teena oli päästä opiskelemaan tai työllistyä. Koulutukselliset tavoitteet vaihtelivat toisen asteen tutkinnosta korkea-asteen tutkintoon. Työn ja koulutuksen ulkopuolisuus nähtiin siis tässä hetkessä välivaiheena (vrt. Kleif, 2021, s. 224, 230).

Toinen tutkimuskysymyksemme oli, miten toimintahorisontin eri tekijät ovat määrittäneet rakentumisprosessia. Käymme seuraavaksi läpi toisen tutkimuskysymyksen tulokset yksi tekijä kerrallaan. Työmarkkinoiden rakenteet ja mahdollisuudet näkyivät nuorten toimintahorisonteissa muun muassa siinä, miten tulevaisuuden valintoja pohdittiin alan työllisyystilanteen tai työllistymismahdollisuuksien kautta. Osa nuorista oli tehnyt töitä matalapalkkasilla aloilla, mutta nämä työtehtävät tai alat eivät olleet osana toimintahorisonttia, vaan tapa saada rahaa ja työkokemusta. Ilman ammatillista tutkintoa olevien nuorten työmarkkina-asema on yleisesti ottaen epävarma vähäisempien ja epäsäännöllisten työllistymismahdollisuuksien vuoksi (Järvinen & Vanttaja, 2006, s. 19; Vanttaja & Järvinen, 2004, s. 477). Tässä tutkimuksessa keikkatyö oli kuitenkin osalle tutkittavista kokoaikatyötä parempi vaihtoehto saada työkokemusta oman jaksamisen rajoissa.

Koulutusjärjestelmän rakenteet ja mahdollisuudet olivat vahvasti osana nuorten toimintahorisonttia, sillä kenelläkään nuorella ei ollut vielä työllistymistä mahdollistavaa ammatillista perustutkintoa tai korkeakoulututkintoa. Ainoalla tutkinnon omaavalla nuorella sairaus rajasi ammatissa toimimisen mahdollisuuden pois toimintahorisontista. Ilman toisen asteen tai ammattiin pätevöittävää tutkintoa nuorten onkin tänä päivänä vaikeampaa työllistyä (Järvinen & Vanttaja 2013, s. 510) ja kouluttautuminen olikin tutkimuksessamme nuorten ensisijainen tavoite. Pääsy eri aloille tai koulutusohjelmiin oli läsnä jokaisen nuoren tulevaisuuden pohdinnoissa. Osa laajensi toimintahorisonttiaan esimerkiksi hakemalla helpommaksi koettuun hakukohteeseen. Kahden nuoren kohdalla nähdään myös, miten erilaiset tutkinnot voivat viedä kohti samankaltaisia itselle mielekkäitä työtehtäviä ja näin väylät tavoitteita kohti monipuolistuvat. Epävarmuus suhteessa koulutuksen rakenteisiin ilmeni osalla nuorista jatkuvan haun paikkojen

vähäisyydellä ja päättötodistuksen arvosanojen sekä omien kykyjen riittävyyden arvioinnissa. Tämä on linjassa esimerkiksi Niemen ja Kurjen (2013, s. 214–215) tutkimuksen kanssa, jossa nuorten kouluun pääsyn vaikeudet liittyivät muun muassa koulun hakumenettelyihin, aiempaan koulumenestykseen tai oppilaitoksen tuen vähäisyyteen.

Habituksen suhteen haastatteluiden keskiössä olivat nuorten käsitykset omista kyvyistään sekä skeemat, jotka ohjasivat tapaa tarkastella itselle sopivia ura- ja koulutusvaihtoehtoja (vrt. Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 34). Kaikilla nuorilla omat mielenkiinnon kohteet ohjasivat vahvasti omia tavoitteita, vaikka osalla opiskelussa tai tietyn oppiaineen kanssa on ollut myös haasteita. Osalle nuorista taas aiempi koulumenestys tai kokemus pärjäämisestä oli mielenkiinnon kohteiden rinnalla rajoittava tekijä pohdittaessa tavoiteltavia uravaihtoehtoja. Esimerkiksi Emilia ja Elli pohtivat omista vahvoista mielenkiinnonkohteistaan huolimatta kouluvalinnassaan omia kykyjään ja pärjäämistään, mikä oli osittain rajoittava tekijä toimintahorisontissa. Kiinnitimmekin huomiota itseluottamuksen merkitykseen nuorten toimintahorisontin muotoutumisessa. Nuorten luottamus omiin kykyihin ja vaikutusmahdollisuuksiinsa tulevaisuudessa onkin nähty lisäävän optimismia tulevaisuutta kohtaan (Keating & Melis, 2021, s. 16).

Sosiaaliset tekijät voivat myös määrittää toimintahorisontin rakentumista (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 35). Tutkimuksessamme jokaisella haastateltavalla oli oppimisvaikeuksia, mielenterveydellisiä haasteita ja/tai neuropsykiatrinen häiriö. Näiden merkitys nuorten toimintahorisonttien rakentumisessa oli havaittavissa siinä, miten nuoret pohtivat itseä kiinnostavan alan sopivuutta suhteessa omaan tuen tarpeeseen tai jaksamiseen. Suurimmalla osalla nämä tekijät eivät kuitenkaan rajanneet vaihtoehtoja. Ne olivat kuitenkin selkeästi mukana tulevaisuuden pohdinnoissa ja näyttivät lisänneen nuorten ymmärrystä itsestä erityisesti oppimisen suhteen. Tutkimuksessamme tulee kuitenkin esiin, miten osa nuorista koki tarvitsevansa lisää tukea tuen tarpeen tai oppimisvaikeuksien kanssa suhteessa omiin tulevaisuuden tavoitteisiin. Muita keskeisiä sosiaalisia

tekijöitä toimintahorisontin rakentumisen kannalta emme tavoittaneet tässä tutkimuksessa. Ei voida kuitenkaan sulkea täysin pois, etteikö esimerkiksi sukupuoli tai sosioekonominen asema määrittäisi nuorten valintoja. Jatkon kannalta olisikin mielenkiintoista tutkia työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten habitusta sekä sitä määrittäviä tekijöitä tarkemmin.

Nuoren kentällä vaikuttavat aiemman tutkimuksen mukaan muun muassa vanhemmat ja muut läheiset sukulaiset (Vanttaja, 2003, s. 137; Lundahl, ym. 2017, s. 11), ystävät (Kiuru, 2023, s. 217) ja nuoren kanssa toimivat viranomaiset (Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 137). Myös tutkimuksessamme nuorten kentillä oli esillä useita sosiaalisia suhteita monenlaisissa rooleissa. Lähipiiristä erityisesti vanhemmat ja ystävät olivat jokaisen nuoren elämänkentässä tukena, vahvistuksena tai inspiraation lähteenä koulutus- ja uravalinnoissa. Isovanhemmilla oli myös osalle nuorista tärkeä rooli. Opinto-ohjaajat nuorten urapolun eri vaiheissa olivat osana nuorten toimintahorisonttien rakentumista pääasiassa sitä vahvistuen. Yksi haastateltavista koki myös ohjauksessa käsiteltävien teemojen tuovan paineita ja odotuksia. Koulu oli kenttänä osalle neutraali tai mielekäs ja osalle taas turvaton tila, jossa tunnettiin ulkopuolisuutta. Lundahlin ja kumppaneiden (2017, s. 11) tutkimuksen suuntaisesti myös tässä tutkimuksessa nuorille tarjottu tuki opiskelussa oli osalla nuorista liian vähäistä. Osan kentällä näyttäytyi myös ympäristöstä kummunnut odotus siirtyä työelämään tai koulutukseen suoravii- vaisesti, mikä ilmeni paineina tai häpeänä omasta elämäntilanteesta.

Pääomaa työn ja koulutuksen kentillä toimimiseen nuorilla oli vaihtelevasti. Pääoma oli useimmiten sosiaalista tai kulttuurista. Osalla haastateltavista oli myös taustallaan taloudellista pääomaa, jolla kustannettiin esimerkiksi koulutukseen meneviä kuluja. Sosiaalinen pääoma koostui erityisesti ystävistä ja perheenjäsenistä, joiden kautta saattoi tuen lisäksi myös saada työmahdollisuuksia. Erityisesti Kallen kohdalla nähdään, miten sosiaalisen pääoman kerryttäminen muok- kasi positiivisesti käsityksiä omista kyvyistä ja avasi työmahdollisuuksia. Osalla

nuorten perheenjäsenistä saattoi olla tietoa koulutusvaihtoehtoista tai korkeakoulussa opiskelusta, mikä tulkitaan kulttuuriseksi pääomaksi (Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 125). Kulttuurista pääomaa osa nuorista oli kerryttänyt myös esimerkiksi omaan alaan liittyvistä opinnoista, vapaaehtoistyöstä tai työstä.

Työn ja koulutuksen ulkopuolisten nuorten käännekohdat ovat olleet useimmiten rakenteellisia tai pakotettuja, jotka ilmenevät koulusiirtymänä tai koulutuksen keskeytymisenä (Lundahl, ym., 2017, s. 11–12). Myös tässä tutkimuksessa nuorten rakenteelliset tai pakotetut käännekohdat linkittyivät koulusiirtymiin sekä koulutuksen keskeytymiseen. Tässä tutkimuksessa osalla nuorista esiintyi kuitenkin myös oma-aloitteisia käännekohtia, kuten omaa alaa kohti vievät opinnot ja vapaaehtoistyön aloitus, joilla oli keskeinen merkitys toimintahorisontin rakentumisen kannalta. Kahdella nuorella mielenkiinto lasten ja nuorten sekä mielenterveys- ja päihdealalla työskentelyyn kumpusivat omassa elämässä kohdatuista elämäntapahtumista ja niiden aikaisista tarpeista. Edellä mainitut käännekohdat ilmentävät sitä, miten yksilön uravalintaa ei voida irrottaa hänen elämänhistoriastaan (Hodkinson & Sparkes, 1997, s. 33).

Lundahlin ja kumppaneiden (2017, s. 7) tekemässä tutkimuksessa työn ja koulutuksen ulkopuolisten nuorten koulutuspolulla korostuivat ristiriitaiset ja muuttuneet rutiinit, kuten koulutuksen keskeyttäminen, jotka vahvistivat negatiivisia opiskelukokemuksia. Tässä tutkimuksessa ilmeni kuitenkin rutiineja kaikissa muodoissa: vahvistavina, kehityksellisinä, sosialisivina, ristiriitaisina ja muuttuneina. Ristiriitaiset rutiinit rajasivat aiemmin tehtyjen valintojen perusteella toimintahorisontin vaihtoehtoja ja muuttuneet rutiinit kavensivat toimintahorisonttia hetkellisesti. Vahvistavat, sosialisivat ja kehitykselliset rutiinit lisäsivät tai ennestään vahvistivat nuorten ajatuksia itselle sopivista vaihtoehtoista.

Tutkimuksemme tuloksista ilmeni, että tietyt nuorten valinnat, jotka saattavat yhteiskunnan näkökulmasta näyttäytyä ei-toivotuilta, olivat niitä paikkoja, joissa

toimintahorisonttia lähdettiin rakentamaan uudelleen (Ks. Stenström & Valkonen, 2012, s. 90–91). Tähän lukeutuivat esimerkiksi kouluttautumisen pidentäminen ja koulutuksen keskeyttäminen. Nämä olivat tilanteita, jotka lopulta johtivat toimintahorisontin rajojen uudelleen neuvotteluun, kun toimintahorisontista rajattiin pois itselle sopimattomia vaihtoehtoja. Toisaalta sitä muovattiin tarkentamalla käsitystä itselle mieluisasta alasta tai työpaikasta. Tässä tutkimuksessa työn ja koulutuksen ulkopuolisuus näyttäytyi jaksona, jossa pohdittiin itselle mielekästä suuntaa elämälle (Ks. Aaltonen & Lappalainen, 2013, s. 126). Osalle se näyttäytyi aikana, jolloin pyrittiin löytämään väylää itselleen sopivan koulutuksen saavuttamiseen ja toisille se oli aikaa, jolloin tarkennettiin omia koulutuksellisia ja ammatillisia haaveita. Kaikkia nuoria kuitenkin yhdisti tulevaisuuteen suuntautuminen ja toive työllistymisestä tai kouluun pääsystä. Näin ollen tutkimuksemme vahvistaa sitä, miten työn ja koulutuksen ulkopuolisuus ei useinkaan liity syrjäytymiseen.

7.2 Luotettavuus ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksen luotettavuuden arviointi on osa hyvää tutkimuskäytäntöä ja tutkimuksessa on myös tärkeää esittää perusteet, joilla luotettavuus tulee esiin. Ihmistieteissä luotettavuus muodostuu tutkimusprosessin kuvauksessa, perustelussa ja analyysissä. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 178, 180.) Tutkimuksen luotettavuutta tarkastellaan usein validiteetin ja reliabiliteetin käsitteiden kautta. Validiudella kuvataan tutkimuksen kykyä tutkia sitä, mitä on luvattu ja reliabelius taas kuvaa tutkimustuloksen toistettavuutta. (Tuomi & Sarajärvi, 2007, s. 136.) Laadullisessa tutkimuksessa luotettavuuden arviointia on määrälliseen tutkimukseen nähden haastavampaa arvioida validiteetin ja reliabiliteetin kautta, mutta sovelletuin tavoin näitä käsitteitä voidaan hyödyntää myös laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa (Aaltio & Puusa, 2020, s. 179–180). Olennaista on tarkastella myös tutkimuksen sisäistä johdonmukaisuutta kokonaisuutena (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 140).

Laadullisessa tutkimuksessa validiutta voidaan tarkastella tutkimuskohteeksi määrittelyyn ilmiön eheyden kautta. Tällä tarkoitetaan sitä, että tutkimuksessa saadut tulokset ja käsittelytapa pitäytyvät ilmiöiden luonteessa. Laadullisessa tutkimuksessa tätä voidaan edistää tuomalla selkeästi esiin tutkimuksen päättelyketjuja. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 180; Graneheim, ym., 2017, s. 33.) Olemme kuvanneet tarkasti tutkimusprosessin eri vaiheet: tutkimusaihe ja sen merkitys on perusteltu, tieteenteoreettisen taustan sekä valitsemamme aineistonkeruu- ja analyysimenetelmien käytön perusteet on tuotu selkeästi esiin. Kuvaamme myös aineiston keruun ja analyysimenetelmän vaiheet ja työskentelymme muodon yksityiskohtaisesti. Yleisesti ottaen arvioimme, että olemme onnistuneet tutkimuksemme perustelevaan tekemämme valinnat tutkimusaiheen valinnasta analyysimenetelmän valintaan niin, että lukijan on mahdollista arvioida näitä päätöksiä. Analyysissa apuna olleet taulukot, kuva sekä aineistosta nostetut sitaatit tukevat lisäksi lukijaa tulosten päättelyketjujen seuraamisessa ja antavat myös mahdollisuuden arvioida tehtyjä päätelmiä.

Laadullisen tutkimuksen validiteetin kannalta on tärkeä tarkastella myös sitä, miten valitut menetelmät vastaavat tutkimuskysymykseen (Schreier, 2012, s. 27). Ajattelemmme haastattelumenetelmän olevan tutkimuksen tavoitteen kannalta sopiva menetelmä, sillä näin pääsimme keräämään tietoa tutkittavien näkökulmasta. Meillä ei ole kuitenkaan paljoa aiempaa kokemusta tutkimushaastattelusta, mikä voi vaikuttaa tutkimuksemme tuloksiin. Kokemattomuutemme haastattelijoina näkyi esimerkiksi siten, että kehityimme haastatteluiden tekemisessä vähitellen. Osasimme haastatteluiden edetessä esittää tutkittaville enemmän tarkentavia kysymyksiä, jotka toivat esiin toimintahorisonttien rakentumisen kannalta merkityksellisiä asioita. Jälkeenpäin pohdimme myös, että olisimme voineet sisällyttää haastattelurunkoon kysymyksiä, jotka syventävät toimintahorisontin tiettyjen tekijöiden tarkastelua. Olisimme voineet sisällyttää haastattelurunkoon kysymyksiä esimerkiksi perhetaustasta. Haastattelumenetelmän luotettavuutta olemme tarkastelleet myös jo aiemmin aineistonkeruun luvussa.

Sisällönanalyysi sopi tutkimuksemme tavoitteeseen, mutta samanaikaisesti tiedostamme tätä menetelmää kohtaa esitetyn kritiikin ja menetelmän ongelmakohdat. Sisällönanalyysin kritiikki kohdistuu erityisesti menetelmän mekaanisuuteen, jossa analyysi voi jäädä suppeaksi, pelkän koodaamisen vaiheeksi. Vastapainona tarvitaan teorian kanssa ajattelua sekä refleksiivisyyttä, eli pohdintaa siitä, miten tutkimustietoa tuotetaan, järjestetään ja tulkitaan. (Salo, 2015, s. 186–187.) Ensimmäiseen vaatimukseen olemme tutkimuksessamme vastanneet parhaamme mukaan vertaamalla saatuja tuloksia aiempiin tutkimuksiin sekä tulosten suhdetta käyttämämme teoriaan. Refleksiivisyyden olemme huomioineet raportoimalla tutkimuksen eri vaiheet mahdollisimman läpinäkyvästi ja perustellusti.

Teorialähtöinen sisällönanalyysi on saanut kritiikkiä siitä, miten ennalta määritellyt kategoriat analyysissa ohjaavat vahvistamaan jo ennalta tiedettyä (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 98). Tutkimuksemme luotettavuuden kannalta voidaankin todeta, että careership-teorian pohjalta johdetut haastatteluteemat ja -kysymykset ovat voineet jättää huomiotta jotain tutkittavan aiheen kannalta olennaista. On kuitenkin myös yhtä aikaa huomioitava, että tutkimuksemme ei keskity esimerkiksi teorian toimivuuden testaamiseen, vaan toimintahorisontti toimii käsitteellisenä välineenä, jolla tutkimme nuorten tulevaisuuden vaihtoehtoja sekä näiden muodostumista määrittäneitä tekijöitä.

Tutkimuksen reliabiliteettia lisää määrällisessä tutkimuksessa kahden mittauksen tuoma samanlainen tulos. Toisin sanoen kahdella rinnakkaisella tutkimusmenetelmällä kaksi eri tutkijaa saisi samankaltaisia tuloksia. Ihmistieteissä ihmisten käyttäytyminen on kuitenkin usein kontekstisidonnaista ja on myös haastavaa arvioida laadullisen tutkimuksen reliabiliteettia. (Aaltio & Puusa, 2020, s. 180.) Lisäksi tutkimuksemme tieteenfilosofinen tausta perustuu sosiaaliseen konstruktivismiin, jossa tunnustetaan tiedon muodostamisen olevan aina tulkitsijasta riippuvaista (Kekäle & Puusa, 2020, s. 46). Tutkijan ollessa olennainen osa

tiedon muodostamista laadullisessa tutkimuksessa, on hänen myös tärkeää kuvata omaa osallisuuttaan tutkimustilanteessa, jotta sen mahdolliset vaikutukset tuloksissa tulevat myös esiin (Aaltio & Puusa, 2020, s. 184–185).

Reliabiliteetin kannalta olennaista on siis tuoda näkyväksi tutkijoiden rooli tutkimustuloksissa. Tutkimuksen toistettavuuden kannalta olemme jo edellä todetun mukaisesti raportoineet tutkimuksen eri vaiheet näkyväksi ja lukijan arvioitavaksi. Olemme myös parhaamme mukaan pyrkineet tuomaan läpinäkyvän raportoinnin rinnalle omaa lähestymistämme aiheeseen. Kummallakaan meistä ei ole aiheeseen henkilökohtaista suhdetta, eikä myöskään kokemusta työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten kanssa työskentelystä, joten meillä ei ollut vahvaa ennakkotietoa aiheesta. Ohjauksen maisteriopinnoissa olemme kuitenkin tutustuneet nuorten ohjauspalveluiden toimintaan ja tavoitteisiin. Henna on lisäksi tehnyt aiemmin kandidaatin tutkielman työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimijuudesta, jossa hän on tutustunut nuoruuden sosiologiseen näkökulmaan. Näistä kokemuksista olemme saaneet myös kriittistä näkökulmaa tutkimaamme aiheeseen.

Luotettavuutta tutkimuksessa voidaan lisätä erimuotoisilla triangulaatioilla, eli erilaisten menetelmien, tutkijoiden, tiedonlähteiden tai teorioiden hyödyntämisellä tutkimuksessa (Tuomi & Sarajärvi, 2009, s. 143). Koska teimme tämän tutkimuksen parityönä, on tässä työssä lisätty luotettavuutta tutkijatriangulaatiolla (Eskola & Suoranta, 1996, s. 41). Tutkijatriangulaation merkitys tutkimuksen luotettavuuden kannalta oli työskentelyssämme selkeästi havaittavissa. Esimerkiksi tapamme luokitella aineiston otteita eri yläkategorioiden alle erosi paikoitellen, mistä syntyi tulosten kannalta hyödyllistä keskustelua. Tunnistimme myös Lundahlin ja kumppaneiden (2017, 50) tapaan, että käännekohtia ja rutiineja ei ollut aina helppoa erottaa toisistaan, mutta analyysin aikana käytyjen yhteisten keskustelujen pohjalta ymmärryksemme määritelmistä syveni. Tutkijatriangulaation avulla saimme tutkimuksen teon eri vaiheisiin syvyyttä ja monipuolisia näkökulmia yhteisistä keskusteluista.

Määritelmämme työn ja koulutuksen ulkopuolisuudesta on laaja ja tästä syntyikin aineistonkeruun jälkeen keskustelua. Tutkimuksemme kohderyhmä on työn ja koulutuksen ulkopuoliset nuoret, mutta yksi haastateltavistamme oli keikkatyösuhteessa. Tämä tuli esiin vasta haastattelunteon hetkellä ja aineistonkeruun jälkeen pohdimme ja keskustelimme, pidämmekö haastattelun mukana aineistossa. Uuden tarkastelun perusteella päätimme sisällyttää myös tämän haastattelun tutkimukseemme, sillä nuori koki itse kuuluvansa työn ja koulutuksen ulkopuolelle, hän oli virallisesti työtön ja työ oli epäsäännöllistä.

Kuten jo tutkimusta taustoittavassa osiossa tulee esiin, ovat työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten elämäntilanteet moninaisia. Huomionarvioista on myös, että nuoret, joilla ei ole työ- ja koulutuspaikkaa, ovat tilanteestaan riippuen tekemisissä eri viranomaisten kanssa. Tutkimamme nuoret ovat vapaaehtoisesti asiakkaina nuorten ohjauspalveluissa, ja tämä näkyy selkeästi tutkimustuloksissa erityisesti siinä, miten jokainen haastateltava suuntaa lähitulevaisuudessaan opintoihin tai työelämään. Tulosten yleistettävyyden parantamiseksi haastateltavia voitaisiin pyytää useammista viranomaispalveluista, jolloin nuorten erilaiset elämäntilanteet tulisivat vielä moninaisemmin näkyväksi. Eurofoundin (2016, s. 31–32) raporttiin verrattuna tutkittavien tilanteessa korostuu tavoite työllistyä, kun taas sellaisia tilanteita, joissa nuori kokisi työllistymisensä mahdolltomaksi, ei tässä tutkimuksessa tavoiteta.

Tutkimuksemme pohjalta pohdimme, että mielenkiintoinen jatkotutkimuksen aihe olisi tutkimuksemme laajentaminen pitkittäistutkimukseksi. Tällöin nuoret haastateltaisiin uudelleen viiden vuoden kuluttua ja päästäisiin tarkastelemaan, miten nuorten toimintahorisontit ovat muuttuneet ajan kuluessa vai ovatko ne pysyneet nykyisen kaltaisina. Näin voitaisiin tarkastella myös työn ja koulutuksen ulkopuolisuutta uudesta perspektiivistä ja tavoittaisimme siinä paremmin, millaiseksi jaksoksi se kunkin nuoren urapolulla lopulta muotoutui. Pidämme tärkeänä, että tulevaisuudessa tehtäisiin enemmän tutkimuksia, joissa työn ja

koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten ääni ja omat kokemukset olisivat keskiössä. Jatkotutkimusten kannalta eri elämäntilanteissa olevien työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten tavoittaminen olisi tärkeää, jotta tutkimukset olisivat mahdollisimman moniäänisiä ja antaisivat kokonaisvaltaisemman kuvan nuorten tilanteista.

LÄHTEET

- Aaltio, I., & Puusa, A. (2020). Mitä laadullisen tutkimuksen arvioinnissa tulisi ottaa huomioon? Teoksessa A. Puusa, & P. Juuti (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 177–188). Gaudeamus.
- Aaltonen, S. & Berg, P. (2018). Nuorten aikuisten siirtymät palkkatyöhön ja yrittäjyyteen. *Nuorisotutkimus* 36 (2), 3–18.
- Aaltonen, S. & Berg, P. (2015). Nuorten ja palveluntarjoajien kohtaamiset. Teoksessa Aaltonen, S., Berg, P. & Ikäheimo, S. (toim.). *Nuoret luukulla – kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä* (s. 41–125). Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (2017). Hyvinvointipalvelut ja nuoret aikuiset – Ohjausta monimutkaistuneissa siirtymissä. Teoksessa Aaltonen, S. & Kivijärvi, A. (toim.). *Nuoret aikuiset hyvinvointipalvelujen käyttäjinä ja kohteina* (s. 7–24). Nuorisotutkimusverkosto.
- Aaltonen, S. & Lappainen, S. (2013). Samalla viivalla? Koulutuspolulta poikenneiden nuorten resurssit ja toisen asteen koulutus. Teoksessa Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. & Teittinen, A. (toim.). *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (s. 110–127). Helsinki: Gaudeamus.
- Alatalo, J., Mähönen, E. & Räisänen, H. (2017). Nuorten ja nuorten aikuisten työelämä ja sen ulkopuolisuus. TEM-analyyseja 76/2017.
- Arnardottir, J. R. (2020). Transition from School to Work – Icelandic Young People in NEET. Teoksessa Brunila, K. & Lundahl, L. (toim.). *Youth on the Move: Tendencies and Tensions in Youth Policies and Practices* (s. 57–78). Helsinki: Helsinki University Press.
- Arnett, J. J. (2015). *Emerging adulthood: the winding road from the late teens through the twenties*. New York: Oxford University Press.
- Aro, M. (2013). Koulutusekspansio ja koulutusinflaatio Suomessa vuosina 1970–2008. *Yhteiskuntapolitiikka* 78(3), 287–303.
- Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (1977) *Reproduction in education, society and culture*. London: Sage.
- Bourdieu, P. (1986). The Forms of Capital. Teoksessa Richardson, J. G. (toim.). *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education* (s. 241–258). New York: Greenwood Press.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1995). *Refleksiiviseen sosiologiaan: tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta* (suom. M. Sabour & M. A. Salo). Joensuu University Press. (Alkuperäisteos julkaistu 1992).
- Burr, Viv. (2015). Social Constructionism. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences* 22(2), 222–227.
- Coté, J. & Bynner, J. M. (2008). Changes in the transition to adulthood in the UK and Canada: the role of structure and agency in emerging adulthood. *Journal of Youth Studies* 11(3), 251–268.
- Cunliffe, A. (2008). Orientations to Social Constructionism: Relationally Responsive Social Constructionism and its Implications for Knowledge and Learning. *Management Learning*, 39(2), 123–139.
- Elo, S. & Kyngäs, H. (2007). The qualitative content analysis process. *Journal of Advanced Nursing* 62(1), 107–115.
- Eurofound. (2016). *Exploring the diversity of NEETs*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1996). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Lapin yliopisto.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino. [E-kirja]. Viitattu 19.1.2024.
- Finlex. (1285/2016). Nuorisolaki. Saatavilla osoitteessa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161285>
- Finlex. (1214/2020). Oppivelvollisuuslaki. Saatavilla osoitteessa:
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2020/20201214>
- Furlong, A. (2013). *Youth studies: an introduction*. New York: Routledge.
- Furlong, A. & Cartmeil, F. (2007). *Young people and social change* (2. painos). Maidenhead: Open university press.

- Giret, J-F., Guégnard, C. & Joseph, O. (2020). School-to-work transition in France: the role of education in escaping long-term NEET trajectories. *International Journal of Lifelong Education* 39(5-6), 428-444.
- Graneheim, U. H., Lindgren, B-M. & Lundman, B. (2017). Methodological challenges in qualitative content analysis: A discussion paper. *Nurse Education Today* 56, 29-34.
- Hegna, K. (2014). Changing educational aspirations in the choice of and transition to post-compulsory schooling—a three-wave longitudinal study of Oslo youth. *Journal of Youth Studies* 17(5), 592-613.
- Heikkinen, H. L. T., Huttunen, R., Niglas, K. & Tynjälä, P. (2005). Kartta kasvatustieteen maastosta. *Kasvatus* 36(5), 340-354.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. (2009). Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hodkinson, P. 2008. Understanding career decision-making and progression: Careership re-visited. *The fifth John Killeen Memorial Lecture*.
- Hodkinson, P. & Sparkes, A. C. (1997). Careership: a sociological theory of career decision making. *British Journal of Sociology of Education* 18(1), 29-44.
- Hyvärinen, M. (2017). Haastattelun maailma. Teoksessa Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvuori, J. (toim.). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino. [E-kirja] Viitattu 15.11.2023.
- Juuti, P. & Puusa, A. (2020). Johdanto. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Helsinki: Gaudeamus. [E-kirja]. Viitattu 19.1.2024.
- Järvinen, T., & Jahnukainen, M. (2001). Kuka meistä onkaan syrjäytynyt? Marginalisaation ja syrjäytymisen käsitteellistä tarkastelua. Teoksessa M. Suutari (toim). *Vallattomat marginaalit. Yhteisöllisyyksiä nuoruudessa ja yhteiskunnan reunoilla* (s. 125-151). Nuorisotutkimusseura.
- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2006). Koulupudokkaiden työurat. *Yhteiskuntapolitiikka* 71(1), 14-22.

- Järvinen, T. & Vanttaja, M. (2013) Koulupudokkaiden työurat. Vuosina 1985 ja 1995 koulutuksen ja työn ulkopuolella olleiden nuorten urapolkujen vertailu. *Yhteiskuntapolitiikka* 78 (5), 509–519.
- Keating, A. & Melis, G. (2022). Youth Attitudes Towards Their Future: the Role of Resources, Agency and Individualism in the UK. *Journal of Applied Youth Studies* 5, 1–18.
- Kekäle, J. & Puusa, A. (2020). Tiedesodat. Realistinen ja konstruktionistinen maailmankäsitys. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 41–56). Helsinki: Gaudeamus.
- Kiuru, N. (2023). Nuoruus. Teoksessa Pulkkinen, L., Ahonen, T. & Ruoppila, I. (toim.). *Ihmisen psykologinen kehitys* (s. 182–242). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kleif, H.B. (2021). The Temporality of Being NEET: A Longitudinal Study of NEET Occurrences among Young Adults in Denmark. *Young*. 29(3) 217–235.
- Kojo, M. (2012). Pause päällä. Työn ja koulutuksen ulkopuoliset jaksot nuorten elämänkulussa. *Janus* 20(2), 94–110.
- Kuula, A. (2011). Tutkimusetiikka: aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.
- Kyngäs, H., Elo, S., Pölkki, T., Kääriäinen, M. & Kanste, O. (2011). Sisällönanalyysi suomalaisessa hoitotieteellisessä tutkimuksessa. *Hoitotiede* 23(2), 138–148.
- Lundahl, L., Lindblad, M., Lovén, A., Mårald, G. & Svedberg, G. (2017). No particular way to go. *Journal of Education and Work* 30(1), 39–52.
- Maton, K. (2008) Habitus. Teoksessa Grenfell, M. (toim.). Pierre Bourdieu: Key concepts (49–66). London: Acumen.
- Molgat, M. (2007). Do Transitions and Social Structures Matter? How ‘Emerging Adults’ Define Themselves as Adults. *Journal of Youth Studies* 10(5), 495–516.
- Niemi, A-M. & Kurki, T. (2013). Amislaiseksi valmistettu, valmennettu, kuntoutettu ja ohjattu? Teoksessa Brunila, K., Hakala, K., Lahelma, E. &

- Teittinen, A. (toim.) *Ammatillinen koulutus ja yhteiskunnalliset eronteot* (s. 201–215). Helsinki: Gaudeamus.
- Okano, K. (1993). *School to work transition in Japan: an ethnographic study*. Clevedon: Multilingual Matters.
- Opetushallitus. (2023). *Tutkintokoulutukseen valmentava koulutus*. ePerusteet. Saatavilla osoitteessa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/8987110>
- Puusa, A. (2020). *Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet*. Teoksessa Puusa, A. & Juuri, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 103–117). Gaudeamus: Helsinki.
- Puusa, A. & Juuti, P. (2020). *Laadullisen tutkimuksen olemus*. Teoksessa Puusa, A. & Juuri, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 75–85). Gaudeamus: Helsinki.
- Rooksby, E. (2005). *Habitus: a sense of place*. (2nd ed.). Routledge: Lontoo. <https://doi.org/10.4324/9781315253701>
- Salo, U. M. (2015). *Simsalabim, sisällönanalyysi ja koodaamisen haasteet*. Teoksessa Aaltonen, S. & Högbäck, R. (toim.) *Umpikujasta oivallukseen: Refleksiivisyys empiirisessä tutkimuksessa* (s. 166–190). Tampere: Tampere University Press.
- Schreier, M. (2012). *Qualitative Content Analysis in Practice*. Los Angeles: Sage.
- Simmons, R., Thompson, R., Tabrizi, G. & Nartey, A. (2014). *Engaging young people not in education, employment or training: The case for a youth resolution*. London: University and College Union.
- Simonen, J. (2019). "Mä koitan itse selviytyä kaikesta" – tutkimus työn ja koulutuksen ulkopuolella olevista nuorista. e2 tutkimus. Saatavilla osoitteessa: https://www.e2.fi/media/julkaisut-ja-alustukset/ma-koitan-itse-selviytya/selviytyja_neet.pdf
- Stenström, M-L. & Valkonen, S. (2012). *Ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden opintourat*. Teoksessa Stenström, M-L., Virolainen, M., Vuorinen-Lampila, P. & Valkonen, S. (toim.) *Ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opintourat* (s. 23–108). Jyväskylän yliopisto.

- Tilastokeskus. (4.4.2023). <https://stat.fi/julkaisu/cl8e9iaj0j1y70avukedyye4c>
- Tolonen, T. (2007). Social and cultural capital meets youth research: a critical approach. Teoksessa Bynner, J. & Helve, H. (toim.). *Capitals, Identities and Cultures of Young People* (s. 29–42). London: Tufnell Press.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2002). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. (2009). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2019). Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019.
- Vanttaja, M. (2003). Koulumenestyjien urapolut. *Yhteiskuntapolitiikka* 68(2), 131–140.
- Valtioneuvosto. (2023). Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma. Valtioneuvoston julkaisuja 2023: 58.
- Vanttaja, M. & Järvinen, T. (2004). Koulutuksesta ja työstä karsiutuneet. Vailla ammattitutkintoa ja työpaikkaa vuonna 1985 olleiden nuorten myöhemmät elämänvaiheet. *Yhteiskuntapolitiikka* 69(5), 472-480.
- Vuori, J. (2017). Tavoitteellisuuden ja hyvinvoinnin vahvistaminen työuralla - Muutoksiin valmistautuminen. Teoksessa Salmela-Aro, K. & Nurmi, J-E. (toim.) Mikä meitä liikuttaa: motivaatiopsykologian perusteet. Jyväskylä: PS-kustannus. 164-176.
- Vähäkangas, A. (2015). Tavoitteena vastuullinen syrjäytymistutkimus. Kriittistä reflektointia Nuoret marginaalissa -tutkimushankkeen kokemuksista. *Teologinen aikakauskirja*. 120(4), 348-354.
- Wyn, J. & Woodman, D. (2006) Generation, Youth and Social Change in Australia. *Journal of Youth Studies*, 9 (5), 495–514.
- Yates, S. & Payne, M. (2007) Not so NEET? A Critique of the Use of 'NEET' in Setting Targets for Interventions with Young People. *Journal of Youth Studies* 9(3), 329-344.
- Qu, S. & Dumay, J. (2011). The qualitative research interview. *Qualitative Research in Accounting & Management*. 8(3), 238-264.

LIITTEET

Liite 1.

Haastattelurunko

1. Elämänviivatehtävä.

- Piirrä paperille elämänviiva
- Tee siihen merkinnät seuraavista teemoista: käymäsi koulut ja mahdolliset työtehtävät, harjoittelut, työkokeilut yms. vastaavat
- Merkitse vielä ylös henkilöitä, jotka ovat olleet, jollain tavalla merkityksellisiä kirjaamallasi polulla. Nämä ihmiset ovat voineet vaikuttaa sinuun negatiivisesti tai positiivisesti.
- Merkitse sitten tärkeitä elämäntapahtumia tai kokemuksia, jotka liittyvät koulupolkuusi ja siinä tehtyihin valintoihin. Kokemukset/ tapahtumat voivat negatiivisia sekä positiivisia.
- Jokin vapaa kohta: Voit vielä vapaasti kirjata ylös asioita, jotka eivät vielä aiemmin tulleet esille.

Kuvaile vapaasti nykyhetken tilanteesi koulutuksen ja työn näkökulmasta

2. Koulutus ja ammatit

- Mitä kouluja olet käynyt?
- Millaisia kokemuksia sinulla on kouluajoilta? Miltä koulunkäynti tuntui?
- Millaisia haaveammatteja sinulla on ollut elämän varrella?
- Jos sinulla on jokin ammatti voit kertoa siitä.
- Jos sinulla on työkokemuksia (työharjoittelu, työkokeilu) voit kertoa seuraavaksi niistä. Miten nämä kokemukset ovat vaikuttaneet ajatuksiisi tulevaisuudesta?
- Tarkentavia kysymyksiä jos haastateltavalla ammatti tai hän on opiskellut jotain, esimerkiksi: Mikä sai sinut kiinnostumaan tästä alasta? Oliko sinulla muita vaihtoehtoja? Mikä sai sinut valitsemaan toisen vaihtoehdon?

3. Sosiaaliset suhteet

- Voit nyt kertoa vapaasti kirjaamistasi henkilöstä ja siitä miten he ovat vaikuttaneet koulu- ja työpolkuusi.

- Miten perhe ja/ tai muut läheiset ovat yleisesti suhtautuneet opiskeluun ja työelämään?
- Oletko kohdannut ulkopuolisia odotuksia koulutukseen tai työelämään liittyen? Jos olet, millaisia?

4. Tapahtumat ja kokemukset

- Kerro vapaasti kirjaamistasi tapahtumista tai kokemuksista, jotka ovat vaikuttaneet polkuusi.
- Onko jokin muuttanut suunnitelmiasi? Miten?
- Miten nämä kokemukset ovat vaikuttaneet ajatuksiisi itselle sopivista vaihtoehdoista?
- Onko sinulla joitain muita asioita, jotka näet vaikuttaneen koulutus- tai alavalintoihisi?
- Elämänviivaan palaaminen: Kirjoita lopuksi toiveita tai suunnitelmia, joita sinulla on tulevaisuuden suhteen työn ja koulutuksen näkökulmasta.

5. Tulevaisuuden näkymät

- Onko sinulla tällä hetkellä jotain koulutukseen tai työhön liittyviä suunnitelmia tai toiveita? Millaisia? Miten kiinnostuit tästä alasta?
- Millaisia haasteita näet suunnitelmien ja toiveiden toteuttamisessa?
- Mitkä asiat auttavat sinua suunnitelmien ja toiveiden toteuttamisessa? Entä millaista tukea kaipaisit?
- Tuleeko sinulle vielä mieleen jokin asia, jonka haluaisit nostaa esille?

Liite 2. Tiedote tutkimuksesta

8.11.2023

KASVATUSTIETEIDEN JA
PSYKOLOGIAN TIEDEKUNTA

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

TIEDOTE TUTKIMUKSESTA

1. Pyyntö osallistua *Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit – pro gradu -tutkimukseen*

Pyydämme sinua mukaan *Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit –pro gradu -tutkimukseen*. Tutkimuksessa olemme kiinnostuneita kuulemaan ilman työ- tai koulutuspaikkaa olevien 18–29-vuotiaiden nuorten ajatuksista liittyen tulevaisuuteen työn ja koulutuksen näkökulmasta. Lisäksi tarkastelemme tutkimuksessa elämäntulkua koulutuksen ja mahdollisen työhistorian näkökulmasta.

Sinua pyydetään tutkimukseen, sillä sovit edellä mainittuun tutkimuksen kohderyhmään.

Tämä tiedote kuvaa tutkimusta ja siihen osallistumista. Liitteessä on kerrottu henkilötietojesi käsittelystä.

Tutkimukseen osallistuu yhteensä arviolta kuusi 18–29-vuotiasta nuorta.

Tämä on yksittäinen tutkimus, eikä sinuun oteta myöhemmin uudestaan yhteyttä.

2. Vapaaehtoisuus

Tähän tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista. Voit kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, keskeyttää osallistumisen tai peruuttaa jo antamasi suostumuksen syytä ilmoittamatta milloin tahansa tutkimuksen aikana. Tästä ei aiheudu sinulle kielteisiä seurauksia.

Jos keskeytät tutkimukseen osallistumisesi tai peruutat antamasi suostumuksen, sinusta siihen mennessä kerättyjä henkilötietoja ja muita tietoja käytetään osana tutkimusaineistoa, kun se on välttämätöntä tutkimustulosten varmistamiseksi.

3. Tutkimuksen kulku

Tutkimus toteutetaan haastatteluna. Haastattelutilanne on luonteeltaan keskusteleva. Haastattelun alussa teemme elämänviiva-tehtävän, jossa käymme läpi sinun elämänkulkuasi keskittyen koulupolkuun ja mahdolliseen työhistoriaan. Tämän jälkeen keskustelemme koulupolkusi varrella vaikuttaneista tärkeistä ihmisistä ja tapahtumista. Lopuksi keskustelemme tulevaisuuden suunnitelmistasi sekä toiveistasi ja niihin liittyvistä mahdollisuuksista ja haasteista.

Haastattelu nauhoitetaan ja muutetaan tekstimuotoon. Haastattelun kesto on arviolta yksi tunti. Haastattelu toteutetaan kerran, eikä muita tapaamisia sovita.

Pyrimme siihen, että et ole tunnistettavissa tutkimuksesta. Aineisto anonymisoidaan eli tunnistettavat tiedot poistetaan tai niitä muokataan. Haastattelussa mahdollisesti esiin tulevat henkilötiedot kuten henkilöiden tai oppilaitosten nimet muokataan yleiseen muotoon, jota ei voida tunnistaa tai poistetaan kokonaan.

4. **Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat hyödyt**

Haastattelussa on ohjauksellinen ote ja työskentelyn pohjana on elämänviiva-tehtävä. Näillä voi olla myönteinen vaikutus itsetuntemukseesi.

Aihetta ei ole tutkittu paljoa Suomessa. Ohjausalan kentällä tutkimuksella saadaan monipuolisemmin ymmärrystä nuorten erilaisista elämäntilanteista ja tulevaisuuden suunnitelmista. Lisäksi ymmärrystä saadaan myös erilaisista tekijöistä, joita nuoret pohtivat tulevaisuuteen liittyen. Haastattelututkimuksella saadaan tuotua esiin tutkittavien omia kokemuksia. Tällä voidaan saada uusia näkökulmia yhteiskunnalliseen keskusteluun.

5. **Tutkimuksesta mahdollisesti aiheutuvat riskit, haitat ja epämukavuudet sekä niihin varautuminen**

Tutkimukseen osallistumisesta ei odoteta aiheutuvan riskejä, haittoja tai epämukavuuksia. Käsittelemme tutkimuksessa käsitteitä ja kokemuksia, jotka voivat herättää kuitenkin erilaisia tunteita.

6. **Tutkimuksen kustannukset ja korvaukset tutkittavalle sekä tutkimuksen rahoitus**

Sinulle ei makseta palkkiota tutkimukseen osallistumisesta. Kompensaatioksi tutkimukseen osallistumisesta ja siihen käytetystä ajasta sekä paikalle tulemisesta aiheutuneista kustannuksista saat yhden elokuvalipun.

Voit halutessasi kieltäytyä kompensaatiosta.

7. **Tutkimustuloksista tiedottaminen ja tutkimustulokset**

Tutkimuksesta valmistuu yksi pro gradu –tutkielma, joka julkaistaan Jyväskylän yliopiston julkaisuarkistossa: <https://jyx.jyu.fi/>.

Sinulle lähetetään halutessasi valmis tutkielma sähköpostilla, josta näet tutkimuksen tulokset.

8. Tutkittavien vakuutusturva

Jyväskylän yliopiston toiminta ja tutkittavat on vakuutettu.

Jyväskylän yliopiston vakuutukset korvaavat etänä suoritettavissa tutkimuksissa ainoastaan sellaiset vahingot, jotka liittyvät suoraan annettuun tutkimustehtävään ja jotka ovat sattuneet varsinaisen ohjeistetun tutkimustehtävän aikana. Vakuutus ei korvaa taukojen aikana sattuneita vahinkoja.

Jyväskylän yliopiston vakuutukset eivät ole voimassa etänä suoritettavissa tutkimuksissa, jos tutkittavan kotikunta ei ole Suomessa.

Vakuutus sisältää potilasvakuutuksen, toiminnanvastuuvakuutuksen ja vapaaehtoisen tapaturmavakuutuksen. Tutkimuksissa tutkittavat (koehenkilöt) on vakuutettu tutkimuksen ajan ulkoisen syyn aiheuttamien tapaturmien, vahinkojen ja vammojen varalta. Tapaturmavakuutus on voimassa mittauksissa ja niihin välittömästi liittyvillä matkoilla.

9. Lisätietojen antajan yhteystiedot

Jenna Kujapelto, 044xxxxxxx, xxx@student.jyu.fi, opinnäytetyön tekijä.

Henna Piirainen, 040xxxxxxx, xxx@student.jyu.fi, opinnäytetyön tekijä.

Liite 3. Tietosuojailmoitus

KASVATUSTIETEIDEN JA
PYSKOLOGIAN LAITOS

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

8.11.2023

TIETOSUOJAILMOITUS

Olet osallistumassa ***Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten toimintahorisontit*** tutkimukseen. Tässä tietosuojailmoituksessa sinulle kerrotaan henkilötietojesi käsittelystä osana tutkimusta. Sinulla on lain mukaan oikeus saada nämä tiedot.

1. Rekisterinpitäjä(t)

Rekisterinpitäjä vastaa henkilötietojen käsittelyn lainmukaisuudesta tutkimuksessa.

Tämän tutkimuksen rekisterinpitäjät ovat: Jenna Kujapelto, maisteriopiskelija, xxx@student.jyu.fi ja Henna Piirainen, maisteriopiskelija, xxx@student.jyu.fi. Käsiteltäessä tutkittavien henkilötietoja rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.

Tutkimuksen ohjaaja on tutkijatohtori Hannele Pitkänen, Jyväskylän yliopisto.

2. Henkilötietojen käsittelijä(t)

Henkilötietojen käsittelijällä tarkoitetaan tahoja, joka käsittelee henkilötietoja rekisterinpitäjän lukuun ja sen antamien ohjeiden mukaisesti. Henkilötietojen käsittelijän kanssa on laadittava tietojenkäsittelysopimus. Tässä tutkimuksessa ulkopuolisia henkilötietojen käsittelijöitä ei ole.

3. Henkilötietojen muu luovuttaminen tutkimuksen aikana

Tietojasi käsitellään luottamuksellisesti eikä niitä luovuteta sivullisille.

4. Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot

Henkilötietojasi käsitellään tiedotteessa kuvattua tutkimustarkoitusta varten.

Tutkimuksessa sinusta kerätään yhteyttä otettaessa seuraavat tiedot: sähköpostiosoite tai puhelinnumero ja nimi. Haastattelutilanteessa sinusta kerätään seuraavat tiedot: haastattelun äänitallenne, koulutus- ja työpolku ja mahdolliset haastattelussa esiin tulevat henkilöt.

Tietojen kerääminen perustuu tutkimussuunnitelmaan.

Tutkimuksessa ei käsitellä erityisiä henkilötietoryhmiä.

Kaikki tutkittavat ovat täysi-ikäisiä.

5. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tieteellisessä tutkimuksessa

Yleisen edun mukainen tieteellinen tutkimus (tietosuoja-asetuksen artikla 6.1.e, erityiset henkilötietoryhmät 9.2.j)

6. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

7. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on vastuuhenkilöt. Tutkimuksen rekisteriin tallennetaan vain tutkimuksen tarkoituksen kannalta välttämättömiä tietoja.

Tutkimuksessa toimitaan niin, etteivät sinun tietosi paljastu ulkopuolisille. Pyrimme siihen, ettei sinua ole mahdollista tunnistaa tutkimustuloksista. Käytämme tuloksien havainnollistamisessa suoria lainauksia haastattelusta ilman henkilötietoja.

Äänitallenne ja kirjallinen versio haastatteluista (litteroinnit) tallennetaan Jyväskylän yliopiston U-asema-verkkolevylle. Sähköpostiosoitteet tai puhelinnumerot osallistumispyyntöjä ja haastattelukutsuja varten poistetaan pro gradun valmistuttua. Valmis pro gradu lähetetään tutkittaville, jonka jälkeen yhteystiedot poistetaan. Tutkija ei lähetä tutkittaville sähköpostia tai tekstiviestejä siten, että muiden tutkimuksiin osallistuvien tiedot näkyisivät vastaanottajakentässä, eikä muutoinkaan toimi niin, että ulkopuolisilla olisi pääsy tutkittavan tietoihin. Tutkija vastaa aineiston hallinnasta sen elinkaaren aikana ja tietojen hävittämisestä tutkimuksen päätyttyä.

Tutkimuksessa käsiteltävät henkilötiedot suojataan

- käyttäjätunnuksella salasanalla käytön rekisteröinnillä kulunvalvonnalla
(fyysinen tila)
- muulla tavoin, miten

Tallennamme tutkimuksessamme tekemät haastattelut äänimuotoon Jyväskylän yliopistolta lainatulla nauhurilla. Nauhuria säilytetään niin, että ulkopuoliset eivät pääsee siihen käsiksi. Siirrämme äänitiedostot Jyväskylän yliopiston U-asemalle salasanalla suojattuna tiedostona. Litteroimme haastattelut tekstimuotoon. Myös nämä tekstimuotoiset tiedostot tallennetaan salasanalla suojattuna tiedostona Jyväskylän yliopiston U-asemalle. Pyrimme siihen, että et ole tunnistettavissa tutkimuksesta. Aineisto anonymisoidaan eli tunnistettavat tiedot poistetaan tai niitä muokataan. Haastattelussa mahdollisesti esiin tulevat henkilötiedot kuten henkilöiden tai oppilaitosten nimet muokataan yleiseen muotoon, jota ei voida tunnistaa tai poistetaan kokonaan.

Tutkimuksesta on tehty **erillinen tietosuojan vaikutustenorvio**

Kyllä Ei, koska tämän tutkimuksen tekijä on tarkastanut, ettei vaikutustenarviointi ole pakollinen.

8. HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELY TUTKIMUKSEN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Tutkimusrekisteri hävitetään tutkimuksen päätyttyä arviolta 31.6.2024 mennessä

9. Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin rekisterinpitäjä ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuojasetuksessa ja Suomen tietosuojalaissa säädetyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti. Oikeuksista voidaan poiketa myös, jos rekisteröityä ei pystytä tai ei enää pystytä tunnistamaan.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää rekisteröidyn oikeuksista, voit olla yhteydessä graduntekijöihin xxx@student.jyu.fi ja xxx@student.jyu.fi.

Tietoturvaloukkauksesta tai sen epäilystä ilmoittaminen Jyväskylän yliopistolle

<https://www.jyu.fi/fi/yliopisto/tietosuojailmoitus/ilmoita-tietoturvaloukkauksesta>

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuojasetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuojafi.fi/etusivu>